

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 2 mars.

Kl. 7 e. m.

Kammarens förhandlingar leddes under detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens under förmiddagens sammanträde fattade beslut.

§ 2.

Fortsattes öfverläggningen angående lagutskottets utlåtande n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lagbestämmelser, hvarigenom sågverksbolag i Norrland och Dalarne blefve skyldiga att, på sätt om kronohemman är stadgadt, så till byggnad som egornas häfd underhålla bolagen tillhörande jordbruksfastigheter m. m., och lemnades dervid ordet, enligt förut gjord anteckning, till

Om dläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.

Herr Folke Andersson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag så väl som mina kamrater i lagutskottet haft den föga smickrande förmånen att i dag, liksom så många gånger förut, vara föremål för hårda omdömen, skall jag ändock icke söka att upptaga dessa till bemötande, utan må de stå för de herrars räkning, som uttalar dem. Jag tror dock, att jag har lika mycken fosterlandskärlek, som de, och i lika hög grad ömmar för den nöd och de oegentligheter, som lära förefinnas der uppe i Norrland. Jag har hört derom berättas, och jag önskar lika mycket som någon af herrarne, att något må kunna göras åt saken.

Hvad nu beträffar motionen, sedan motionären relaterat de sorgliga förhållanden, som i ifrågavarande hänseende äro rådande i Norrland, hemställer han, att Riksdagen må besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte, att de jordbruk, som förvärfvas af bolag, må ställas under statens kontroll så väl med afseende å åbyggnader som i fråga om jordens häfd och i dessa afseenden blifva likställda med kronohemman. Det är detta, som motionären begär, att de egendomar, som förvärfvas af bolag, ställas under kronans

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

vård. Der skulle hållas syner och besigtningar af åbyggnaderna. Egarne skulle kunna åläggas att förbättra dessa eller att egna större omsorg åt jordbruket, derest detta vore förfallet, derest det icke finnes nog med diken o. s. v. I alla dessa fall skulle staten träda emellan, liksom vid kronoegendomar. Utskottet har icke kunnat tro, att kammaren skulle vilja vara med om att stifta en sådan undantagslag för dem, som ega sin jord. Ty man må säga om bolagen hvad man vill, så ha de ändock förvärfvat jorden. Antag t. ex., att ett bolag eger några egendomar och ett sågverk, och att en enskild person eger några egendomar och ett sågverk. Den enskilde skulle då icke stå under samma kontroll som bolaget. Jag säger icke detta, emedan jag ömmar för bolagen, utan därför att jag anser det icke vara rätt att söka genomföra något sådant i lagstiftningsväg; och vi hafva alltid åtminstone här i kammaren sökt att skydda den enskilda eganderätten.

Utskottet har nu sagt: "Väl må erkännas, att bolagens allt jemt sig ökande förvärf af jordbruksfastighet kan medföra verkliga sociala vådor, då den fria jordegareklassen derigenom i väsentlig mån förminskas, men om något häremot skall göras, torde detta böra bestå uti inskränkning af bolagens rätt att förvärfva jordbruksfastighet." Härmed har utskottet uttalat sin tanke, och kammaren får ju uttala sin. Utskottet eger ju rätt att förbereda en sak på det sätt, utskottet kan finna lämpligt, och vi ha i detta fall trott, att det bästa sättet vore att om möjligt inskränka bolagens rätt att förvärfva fast egendom. Nu synes mängden af kammarens ledamöter ha en annan åsigt och anse det vara bättre att på detta sätt ingripa och ställa egendomarne under statens kontroll. Jag lemnar till herrarnes bedömande att afgöra, hvilketdera kan vara det rätta. Huru man än må se saken, tror jag, att det i vissa fall skulle vara vådligt att beträda den senare vägen och ställa vissa egendomar under statens kontroll, då deremot andra skulle vara derifrån befriade. Jag tycker, att detta uttalande icke borde väcka så många yttringar af missnöje, som framkommit här i kammaren. Jag anser därför, att utskottet knappast kunnat göra annat än att för tillfället i enlighet med sin öfvertygelse afstyrka motionen.

Som sagdt, detta har varit utskottets mening. Om kammaren har en annan mening, har ju kammaren tillfälle att göra den gällande, men det bör väl finnas någon aktning också för oss. Afven vi böra få ha den åsigt, som vi anse vara rätt. Vilja herrarne besluta annorlunda, borde åtminstone icke så hårda omdömen fällas om lagutskottet, som här skett.

Jag ömmar mycket för Norrland och skulle önska, att man kunde råda bot på der rådande missförhållanden, ty jag anser, att den sjelfegande bondeklassens utrotande är en olycka för vårt land; men att gå till väga på det af motionären föreslagna sättet ha icke jag och mina kamrater i lagutskottet kunnat förorda, och därför yrkar jag fortfarande bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Back Per Erson* i Hede.

Vidare anförde:

Herr greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Bland de motioner och förslag, som framstälts vid innevarande riksdag, är det knappast någon, som i så hög grad väckt min uppmärksamhet som den af herr Emthén väckta motionen, och så har ju äfven, att döma af diskussionen här, varit förhållandet med eder alla, mina herrar! Det torde väl äfven vara obestriddigt, att äfven om den skildring, som motionären lemnat af förhållandena i Norrland, blott är fullt korrekt i afseende på vissa delar af denna landsända, så föreligger dock här ett förhållande, som utan tvifvel bör mana statsmagterna till den noggrannaste eftertanke och de allvarligaste ansträngningar. Men just därför, att det här är fråga om ett så ytterst viktigt ämne, tror jag, att man bör akta sig för att endast på grund af en stämning bestämdt uttala sig i en viss riktning. Man kan ogilla mycket hos det s. k. bolagsväldet, men man bör nog här om någonsin taga sig till vara för att, som det heter, kasta ut barnet med badvattnet.

Nu har jag hört åtskilliga yrka på, att man borde bifalla herr Emthéns motion såsom en opinionsyttring. En opinionsyttring mot hvad och mot hvem? Ja, om det skulle vara mot bolagsväldet, så synes det mig vara ett ganska svagt sätt att yttra sig och ett ganska olämpligt sätt, om man icke verkligen är öfvertygad om, att den väg, som herr Emthén föreslagit, är den rätta. Ty man måste alltid komma i håg, att om man också bifaller motionen endast såsom en opinionsyttring, så har dock Andra Kammaren faktiskt uttalat sig för, att lagstiftningen bör gå i den af motionären angifna riktningen. Det står kvar, men uppfattningen, att det är en opinionsyttring, den försvinner. Skulle det vara en opinionsyttring mot lagutskottet? Ja, för en sådan opinionsyttring kan man väl finna andra former, om man anser den vara af nöden. Jag skall tillåta mig föreslå en annan form för en dylik opinionsyttring, som jag tror vara lämpligare. Det är väl också den enda opinionsyttring man här skulle vilja afgifva, så vida man icke vill gifva en opinionsyttring i det syftet, att man vill visa sina sympatier för saken, d. v. s. gifva ett uttryck för den uppfattningen, att här måste ovilkorligen något göras. Men denna uppfattning har så tydligt kommit fram under diskussionen i denna kammare, att jag anser en opinionsyttring i denna riktning icke behöfva afgifvas.

Nu har man sagt man och man emellan, att det icke vore någon fara med att bifalla motionen, att man derigenom icke uttalade sig i någon bestämd riktning, enär det här blott vore fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning af frågan. Detta är ett misstag. Motionären föreslår visserligen en skrifvelse om utredning, men denna utredning skulle afse omfattningen i hela Norrland och Dalarna af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter. Men en sådan utredning har Riksdagen förut begärt och den är också redan afslutad. Just i går och i dag ha herrarne kunnat finna redogörelse för densamma publicerad i tid-

Om dläggande för sågverksbolagen i Dalarna och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.

(Forts.)

Om åläggande
för sågverks-
bolagen i
Dalarne och
Norrländ att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)

ningarne. Den tillkom, om jag minnes rätt, på grund af en motion af herr Vahlin. Således kan det här egentligen icke blifva tal om någon utredning, utan det är fråga om, att Riksdagen bestämdt skulle begära, att Kongl. Maj:t måtte framlägga förslag till lag, gående derpå ut, att dessa sågverksbolag i Norrland och Dalarne skulle i afseende å sina fastigheter underkastas samma skyldigheter, som angående kronohemman äro stadgade. Men, mina herrar, är det verkligen tänkbart, att man skulle kunna tillämpa stadgandena i 1734 års byggningsbalk på dessa fall, och kan verkligen Andra Kammaren våga taga på sig ansvaret för att detta är rätta sättet att lösa denna fråga? Jag för min del vågar det icke, utan tror, att man väl måste betänka sig, innan man gör ett sådant uttalande.

Derför kan jag icke, så lifligt jag än blifvit berörd af herr Emthéns motion, komma till något annat slut än det, vid hvilket lagutskottet stannat. Men deremot vill jag gerna medgifva, att lagutskottets motivering kanske icke är den allra lämpligaste. Och för min del skulle jag så mycket mindre vilja underskrifva motiveringen, som lagutskottet bland annat gjort det enligt min tanke för utredandet af denna fråga alldeles onödiga uttalandet, att man borde gå i en annan rigtning, nemligen inskränka bolagens rätt att förvärfva jordbruksfastighet. Det är mycket möjligt, att man får gå antingen i den ena eller den andra af dessa rigtningar, men icke är jag för min del beredd att nu göra ett bestämdt uttalande härom.

Det synes mig därför, att de önskemål, som man här synes vilja omfatta, lämpligen skulle blifva tillgodosedda på ett annat sätt, och det är i det syftet, som jag, herr talman, tillåter mig yrka, att kammaren med ogillande af lagutskottets motivering måtte bifalla dess i ärendet gjorda framställning.

Herr Lindhagen: Herr vice talman, mina herrar! Efter hvad som här anförts, är ej så mycket att tillägga. Jag skulle blott vilja underkasta utskottets motivering en liten granskning från juridisk ståndpunkt.

Utskottets hela motivering är grundad på en uppfattning, som enligt min personliga mening är fullkomligt oriktig. Utskottet häfdar nemligen i detta utlåtande helt och hållet lagens *formella* helgd utan att taga någon hänsyn till de förhållanden, å hvilka lagen är ämnad att tillämpas. Men för hvarje god lagstiftning och god lagtillämpning fordras det i första hand att ha *hjerter* för de förhållanden, hvilka lagen skall reglera.

Detta har utskottet i förevarande fall underlåtit; det har ställt sig uteslutande på formel grund, det vill säga häfdat, hvad man kallat lagens majestät, under alla förhållanden — äfven om det sakliga derigenom icke kommer till sin rätt.

Det är från en sådan utgångspunkt, utskottet här har efter sitt hufvud och sitt hjertas mening tolkat begreppet eganderätt enligt svensk lag. Men hvad är lagen? Jo, lagen är blott det opportuna; enligt min uppfattning bör den åtminstone ej vara

något annat. Alltså, så länge lagen verkligen täcker sitt ändamål, bör den naturligtvis med alla sina konsekvenser på det allra strängaste hållas i ära. Men så snart lagen, på grund af ändrade förhållanden, förlorat denna sin betydelse och i stället framkallat stora missförhållanden, då är det klart, att man eger full rätt att stifta en annan lag, som ändrar hvad den förra förbrutit.

Nu säger emellertid utskottet i detta fall, att det är för alla tider och alla förhållanden absolut klart och fastslaget, att man aldrig får göra ingrepp i redan lagligen förvärfvade rättigheter. Nej, icke får man göra det i vanliga fall, men i undantagsfall, när stora sociala faror eljest skulle uppstå; skulle man ej då få råda bot för något sådant? Det har man alltid gjort i de fall, der dylika faror hotat.

Skulle nu Andra Kammaren bifalla utskottets motivering, har kammaren dermed sagt att, äfven om bolagen på grund af den nu gällande lagstiftningen kunna komma åt hela Norrland och Dalarne, få vi ej ingripa mot de olyckor, som derigenom skulle uppstå; icke det allra bittersta få vi göra; ty det är lagligen förvärfvade rättigheter.

Detta är ett orimligt resonnement, som leder till de mest orimliga konsekvenser. Vi ha dock i vårt land, såsom en talare vid förmiddagens sammanträde påpekade, haft exempel på, att man visst icke här i landet, såsom utskottet förmenar, af ålder fastslagit, att man ej skall få råda bot på stora sociala missförhållanden genom ingrepp i enskildes eganderätt. Tvärtom — i vårt lands historia finnas flera lysande bragder i detta afseende, hvilka äfven med den största berömmelse omnämnas i våra historiska läroböcker.

Då det enligt min uppfattning är en stor olycka, att två tredjedelar af vårt land kunna befaras komma under bolagens välde, därför att den jordegande befolkningen derigenom går under och hela den landsfaderliga vården om en stor del af Sveriges rike skulle öfverlemnas åt bolagsstämmor i Stockholm och de norrländska kuststäderna, och då jag aldrig tror, att ur en sådan anordning kan framgå någon lycklig och landsfaderlig regering, föreställer jag mig, att här verkligen föreligger ett fall, då det kan låta tänka sig, att man bör söka afvärja uppkomna missförhållanden, *äfven om* det måste ske genom ingrepp i "redan lagligen förvärfvade rättigheter."

Men utskottet har haft en känsla af, att här borde sägas något äfven i sak. Det har därför medgifvit, att af de nuvarande förhållandena verkligt stora vådor kunna följa; men för att icke behöfva draga ut de reella konsekvenserna häraf och öppet och ärligt säga, att något här också måste göras, har utskottet fortsatt på den formella lagtolkningens väg och afskiljt från frågan bolagens *framtida* fastighetsförvärf, om hvilka utskottet antydt, att der vore den enda och möjligen rätta angreppspunkten. Jag vill påkalla kammarens synnerliga uppmärksamhet derå, att lagutskottet här sagt, att utskottet för sin del kommer att ställa sig sympatiskt mot motioner, som tilläfväntys framdeles väckas i

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

syfte att förhindra norrländska trävarubolag att öka sitt förvärf af fast egendom. Man får då se, om lagutskottet, som nu tillgripit denna tudelning af spørsmålet, för att vinna en formell grund att afstyrka den föreliggande motionen, skall befinnas villigt att förorda i sådant afseende väckta motioner.

Nu fortsätter emellertid lagutskottet på följande sätt: "För öfrigt skulle ett godkännande af motionärens förslag konsekvent leda till erkännande af statens rätt att ingripa kontrollerande och hämmande på den enskilda eganderätten till jordbruksfastighet i allmänhet, densamma må innehafvas af bolag eller enskilda personer".

Ja, här blandar utskottet bort korten helt och hållet. Motionärens förslag syftar visst icke till något sådant konsekvensmakeri, som utskottet här gör sig skyldigt till, utan det är blott ett naturligt utbrott af ett famlande och låt vara vanmäktigt försök från en hel befolkning att rädda sin sjelfständiga existens, att just värna sin eganderätt mot onaturliga ingrepp och omhvälfningar. Icke heller är detta förslag blott en "stämmingssak", som greve Hamilton sade — det har nog djupare rötter än så.

Nu förhåller det sig emellertid så, att bakom hvarje mening ligger dock nästan alltid ett sakligt motiv, och om man icke förty anlägger en uteslutande formel synpunkt, så sker detta — såvida man icke är en mycket lärd eller nitisk jurist, som gör det därför, att han anser juridiken vara sjelfändamål — så sker detta, säger jag, därför att man har reella bevekelsegrunder, hvilka man instinktmässigt ej vill komma fram med. Så har utan tvifvel ock varit förhållandet här. Bakom lagutskottets utlåtande ligga nog reella grunder, som man ej vill sätta på papperet.

Man hör man och man emellan skälen för afstyrkande af alla åtgärder mot de norrländska sågverksbolagens fastighetsförvärf framställas dels från den hvardagssynpunkten: "hvarför skall jag icke få sälja mitt hemman till den som bjuder mest; konsekvenserna ger jag katten, ty då jag är död, gör det mig ingenting hur det är," dels hör man ock sägas: "hvad är det för ondt uti att jordbrukaren blir arbetare hos bolagen, kommer i deras tjänst och får det bra, ja, kanske bättre än han hade förut; detta tycka vi är förträffligt."

Och om utskottet varit upprigtigt i *sin* motivering, skulle det för sin del antagligen hafva sagt så här: "Vi ha i grund och botten icke något emot att utvecklingen går i den rigtning, som hittills egt rum, men då denna utveckling sålunda kan vinna vårt godkännande i det stora hela, så är naturligtvis ingenting att anmärka mot gällande lagar, utan böra de ega sin fulla tillämpning."

På grund af hvad jag nu anført, så anser jag att man mycket väl kan bifalla motionen såsom en opinionsyttring, men i hvarje händelse bör det icke ifrågakomma, att utskottets förslag antages annat än med uttryckligt ogillande utaf utskottets motivering.

Herr A. Hedin: Herr talman! Jag har, herr talman, att till en början erkänna mottagandet af den välvilliga omsorg och det

bekymmer, som en ärad vän och lagutskottsledamot uttalade med afseende å min rock och de eventualiteter den kan råka ut för. Jag vill säga, att jag är mycket tacksam för detta deltagande, ehuru det in casu var alldeles onyttigt, ty förhållandet är, att — rocken redan är vänd. Jag har sedan dess slitit på den så länge, att den nu är färdig att vändas en gång till, och om den ärade ledamoten af lagutskottet skulle finna, att jag icke är tillräckligt fint klädd för att få diskutera ett lagutskottsbetänkande, utan att rocken blir något bättre, så har jag icke det minsta att invända emot, att den får omvändas och bättras en gång till.

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

Emellertid till detta *hans* beklagande får jag lof att knyta några andra betraktelser, nemligen *mitt* beklagande, att han alldeles missförstått min argumentation, när han jemförde eganderätten till sådana här lösören med eganderätten till större eller mindre del af Sveriges jord, på hvilken svenska nationen skall bygga och bo, och utan hvilken den icke kan existera. Jag etablerade en väsentlig skilnad mellan dessa två slag af eganderätt, och så länge den ärade ledamoten af lagutskottet icke förstår den skilnadens tillvaro och dess djupa betydelse, så tjenar det sannerligen till ingenting annat än onyttig tidspillan att vidare diskutera den saken. För det andra ber jag att få erinra en representant från öfre Norrland, att han har — jag kan icke säga missförstått det yttrande af mig, mot hvilket han ville polemisera — utan icke alls hört hvad jag sade. Han sade, att jag målat någonting i för mörka färger, att jag gjort mig skyldig till öfverdrifter. Men jag talade icke ett ord — derom skall det icke justerade protokollet komma att vittna — om bolagsförhållandena i Norrland, och jag har således icke gjort mig skyldig till användandet af allt för starka färger, då jag icke talat om den saken. Jag tillät mig endast framställa en profetia, som kan vara falsk — och jag önskar, att den icke måtte komma att gå i fullbordan. Mot den profetian om bolagsmaktens blifvande verkningar och resultat kan han uppställa en annan profetia, men han kan icke *berigtiga* min förutsägelse — det tillhör någon annan att göra, och denne andre heter framtidens erfarenhet. Jag talade om bolagsväldet i allmänhet här i Sverige. — Man behöfver icke hafva vistats i Norrland uti tio år för att få kännedom om hvad bolagsväldet i Sverige betyder, jag har fått nog af hvad jag sett här i Stockholm, i våra kommunala förhållanden. Men jag vill icke inlåta mig på dessa förhållanden nu, helst jag kanske, om jag får lefva ett år till, får anledning framlägga en motion baserad på min öfvertygelse om att det är nödvändigt att rycka den kommunala förvaltningen undan de mäktiga bolagens inflytande. Det är den erfarenhet jag inhemtat här; men för öfrigt känner jag ock något till bolagsförhållandena i Norrland.

Men bolagsväldet här i Sverige är blott en del af det stora fenomen, som jag vill kalla bolagsväldet i nutiden, blott en del af det fenomen, som jag vill kalla *den moderna finansfeodalismen*, som är nutidssamhällets största fara. Det har visat sig öfver allt i de större kulturländerna, Tyskland, Frankrike, England.

Om dläggande
för sågverks-
bolagen i
Dalarne och
Norrländ att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)

Ja, denna finansfeodalism har gått derhän, att numera bland de krigsfaror, som hota, är en af de väsentligaste bolagens glupskhet att förvärfva magt, välde och rikedom i territorier och negrer i andra världsdelar. Det är bolagens intriger och glupskhet, som för närvarande måhända — ty man vet ej, huru det kan gå — skall komma att tända krigslågan mellan Frankrike och England. Det var bolagsintressen, som föranledde stråtröfwareinfallet i Transvaal, det var ett Chartered Company's verk. Och hvilka är det, som sitta der? Det är åtskilliga af Englands förnämsta män. I dess styrelse satt då och satt fortfarande ända tills, som jag hört, för några veckor se'n mågen till engelska tronföljaren. Jag säger: bolagsmagten har gått derhän, att den störta regeringar. Det var de stora jernvägskompanierna — stundom omtalas förloppet under Rotschilds namn — som störtade Gambettas ministär. När man redan sett sådana saker, kan man äfven framgent befara, att bolagsmagten kommer att tända krigslågan, kommer att föra ut de värnpligtige att kämpa för bolagens intressen.

Om detta allmänna tidsfenomen, det förfärligaste i det slutande århundradet, hvaraf vi hafva tillräckligt mycket i vårt land, om detta allmänna fenomen var det, som jag talade, och alldeles icke om de för den ärade talaren på norrlandsbänken så synnerligen intressanta grufbolagen i Norrbotten.

En talare, min ärade vän på stockholmsbänken, tycktes uppfatta saken så, som om ett bifall till motionärens förslag skulle vara ett uttalande uti frågan i dess helhet från Andra Kammaren. Åh, det är det visst icke! Detta är blott en del af frågan, en mycket begränsad del, blott ett steg till inskränkning i bolagsväldet, till bevarande af svenska folkets frihet; en ringa del och en del af den beskaffenhet, att jag vågar påstå, att samtliga landtmän, som sitta här, äro fullt kompetenta att pröfva och bedöma betydelsen af det beslut, som kammaren fattar genom att bifalla motionärens förslag. Jag anhåller att få yrka bifall till detsamma.

Herr Ryding: Mine herrar! Motionären uppläste i dag på förmiddagen för kammaren ett utdrag ur min senaste femårsberättelse. Jag har naturligtvis ingenting att deremot invända, hvad jag der yttrat vidblifver jag fortfarande. Men jag ber likvist att på samma gång få erinra derom, att jag äfven i en min femårsberättelse uttalat, att samlandet och tillvaron af stora skogskomplexer i en och samma egares hand är den bästa garantin för skogens vård och bestånd.

Ifrågavarande sak kan således, liksom så många andra, ses ifrån två sidor. Motionären och flera af de med honom liktänkande hafva emellertid, utan allt afseende på det stora gagn, trävarurörelsen i Norrland uppenbarligen medfört både för Norrland och för landet i dess helhet, föredragit att framställa saken ifrån den mörka sidan och i synnerhet målat framtiden i särdeles dystra färger. Häremot ber jag få erinra, att en lag utkommit år 1896, hvilken enligt min bestämda öfvertygelse kommer att medföra fördelar för begge parterna — jag menar den nya egostyckningslagen. Genom

den blir det möjligt för bonden — jag använder det gamla namnet — att återköpa eller bibehålla sin gård, sin odaljord och erforderlig hemskog, hvarigenom han blir fullkomligt lika sjelfständig som han varit förut. Han kan derjemte sköta jordbruket mera intensivt och sålunda uppdrifva afkastningen betydligt. Sågsverks-egaren å sin sida blir i tillfälle att samla stora skogskomplexer, hvarigenom bättre än genom något annat skogens bestånd tryggas. Man behöfver icke, om dessa komplexer komma i kapitalstarka bolags händer, frukta för skogssköfving eller skogens försvinnande.

Om äläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

Just i dessa dagar hafva vi läst i tidningarne, att trävaruexportföreningen beslutat utfärda ett cirkulär till sågverksegarne med uppmaning att så mycket som möjligt tillämpa denna lag. För min del helsar jag detta beslut med stort nöje. Jag är säker på, att, om denna uppmaning följes, Norrland kommer att gå en ytterligare uppblomstring till mötes.

Att ett bifall till yrkandet i motionen strider mot hittills gällande rättsprinciper, derom hyser jag emellertid för min del icke det ringaste tvifvel; och då jag icke vill dertill medverka, instämmer jag i grefve Hamiltons yrkande.

Herr Jansson i Krakerud: Herr vice talman! Jag skall till att börja med taga mig friheten erkänna, att ifrån den synpunkt, lagutskottet har betraktat denna fråga, så kan man icke undra på att det kommit till det slut, hvartill det kommit.

Utskottet har först gått ut ifrån den synpunkten, att man icke förr stiftat någon sådan lag, som i föreliggande förslag afses, och därför skall man icke heller nu ändra de eganderättsförhållanden, som för närvarande förefinnas.

Om man betänker, att i Östergötland och Nerike ej så synnerligen stora jordbruksbolag förekomma — skulle det der finnas några större sådana, är jag öfvertygad om, att man sköter dem så väl, att icke någon anmärkning deremot kan göras — så får man icke undra på, att lagutskottet anser, att man icke behöfver ingripa i eganderättsförhållandena derstädes. Och skulle jag för min del betrakta frågan från vermländsk synpunkt med kännedom om de bolag, som der finnas, skulle jag yrka bifall till utskottets förslag. Ty äfven der sköta bolagen såväl skog som jord på ett så utmärkt sätt, att en lagstiftningsåtgärd i föreliggande syfte derstädes är obehöfvig.

Men nu är, som vi redan hört och veta, förhållandena i Norrland helt andra än de äro i mellersta Sverige. Och det är därför af vigt att tänka på, hvad man i förevarande afseende bör göra. Nu säger utskottet i sin motivering, att, om man öfverhufvud skulle göra något, borde man inskränka bolagens rättighet att förvärfa större jordbruksfastigheter. Jag tror icke, att man med detta kan afhjelpa de missförhållanden, som motionären påpekat. Det är en helt annan fråga. Om man inskränker bolagens rätt att lägga under sig allt för stora jordkomplexer, blir förhållandet det, att det uppstår flera smärre bolag. Men bolagen

Om åläggande komma i alla fall der uppe i Norrland att underlägga sig så
 för sågverks- mycket de kunna komma öfver. Skilnaden blir endast, att bo-
 bolagen i lagens antal kommer att ökas.
 Dalarne och
 Norrland att

Nu är emellertid förhållandet sådant i Norrland, att det icke
 behörigen un- lönar sig att idka jordbruk derstädes. Det lär äfven finnas ens-
 derhålla sina skilda personer — det har jag hört berättas i dag — som inköpa
 jordbruks- egendomar hufvudsakligen för skogens skull. Under sådana för-
 fastigheter hållanden är det verkligen en mycket viktig fråga, som här före-
 m. m. ligger. Ty tillåter man vare sig enskilde eller bolag att inköpa
 (Forts.) det ena hemmanet efter det andra endast för skogsafverkning,
 under det att hus och jord få förfalla, hvad får då den kom-
 mande generationen att lefva på? Det är väl icke för mycket,
 att de, som taga det kapital, som ligger i skogen, äro skyldige att
 bevara hus och jord åt efterkommande, då ju dessa icke komma
 i besittning af skogen.

Jag tror således, att det är en mycket stor och viktig fråga,
 som föreligger. För min enskilda del tager jag mig friheten att
 yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Crusebjörn: Herr talman, mina herrar! Jag tror för
 min del, att man vid behandlingen af det nu förevarande förslaget
 velat göra den här föreliggande frågan till en stor fråga utan till-
 räckliga skäl. Det är visserligen sant, att nu under några år en
 viss misstämning mot sågverksbolagen gjort sig gällande och att
 man tillvitar dem stora fel och missgrepp. Men jag vill betona,
 att dessa bolag på samma gång varit till stort gagn för Norrland.
 Ty de hafva säkerligen mer än mycket annat medverkat till Norr-
 lands utveckling.

Det är icke nog dermed, att staten genom dessa bolag kunnat
 på ett utmärkt sätt tillgodogöra sig sina tillgångar i skog från
 kronoparkerna. Staten hade säkerligen icke sjelf direkt kunnat
 drifva sågverksrörelse der uppe i Norrland och exportera skogen
 med den förtjenst, som staten nu skördar genom att sälja sitt
 virke direkt till dessa bolag.

De enskilda skogsegarne hade helt visst icke heller kunnat
 tillgodogöra sig sin afkastning af skogen, utan bolagen. Man får
 och bör således icke säga, att dessa bolag äro ett förderf för Norr-
 land och att de skola förblifva det äfven för framtiden.

Jag vill, innan jag går närmare in på den föreliggande frågan,
 äfven hafva sagdt, att Norrlands utveckling med afseende på till-
 godogörandet af dess talrika och stora vattenfall, af dess många
 resurser för öfrigt i industriens tjänst icke torde kunna ega rum
 utan bolagsbildning. Det är och förblir en omöjlighet. Tänker
 man sig att idka grufdrift i Norrland utan bolagsbildning, då får
 man säkert vänta länge, innan någon sådan der kan uppkomma
 och existera.

Men — för att återgå till sjelfva den föreliggande frågan —
 vågar jag påstå, att, när man här talar om, att dessa bolags-
 hemman äro i vanhäfd, så gör man sig skyldig till stor öfverdrift,
 åtminstone hvad Vesterbottens län beträffar. Jag tror mig kunna

vädja till mina medrepresentanter på vesterbottensbänken, om icke mitt påstående i detta afseende är riktigt.

Visserligen är det sant, att ett eller annat bolag låtit sina arrendatorer sitta kvar på hemmanet utan att tillbörligen uppfylla sina skyldigheter hvad hemmanets häfd angår. Men förhållandet är i allmänhet sådant, att bolagshemman kunna i skötsel täfva med många andra enskilda. I aflägsna bygder, der mindre bönder förekomma och der vägar och förbindelser äro dåliga, i dessa trakter blifva nog både bolagshemman och andra hemman tillbaka-satta.

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behålla sin jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

Men det ligger i sakens natur, att sågverksbolagen icke kunna egna så stor uppmärksamhet åt jordens skötsel, då de hafva förvärfvat hemmanen hufvudsakligen för att tillgodose sågverksnäringsen och derfor i regel öfverlemnad jorden å dessa till arrendatorer. Vanligen har dervid tillgått så, att, då ett sågverksbolag förvärfvat ett hemman, har bland andra vilkor stipulerats, att hemmansegaren skall sitta kvar såsom arrendator, i allmänhet på mycket billiga vilkor. Och bolaget har sålunda ansett sig vara fri från hemmanets skötsel tills vidare.

Men hemmansegaren, som genom denna affär vanligtvis blifvit en ganska förmögen man, han har litat till den förvärfvade förmögenheten och icke vidare med intresse arbetat på sin jord.

I öfre Norrland sker hemmanets bruk och skötsel hufvudsakligen genom hemmansegaren och hans söner och mågar. Och detta går forträffligt. Der familjen är arbetsam och ordentlig, der blifver välståndet ganska snart utveckladt. Och söner och mågar stanna gerna på hemmanet, derfor att de med sitt arbete så plåga förbättra hemmanet, att det vid blifvande arfskifte kan delas upp i flere sjelfständiga delar, så att de blifva hemmansegare allesammans. Men olyckan är, att, när ett bolag köper ett hemman, barn och mågar icke hafva intresse att stanna på hemmanet, utan försvinna derifrån förr eller senare; och då kommer egendomens skötsel och landtbruk att gå tillbaka.

Sålunda är det enligt min mening en lycklig åtgärd, statsmagterna vidtagit, då de fattade beslut om den nya egostyckningslagen af år 1896.

Genom denna behöfva bolagen ingalunda köpa hemman för att förvärfva hvad de önska, nemligen skog; och hemmansegarne behöfva således icke heller lockas att för en visserligen, som de tycka, hög summa sälja sina hemman, utan affären kommer hädanefter med all säkerhet att ställa sig så, att sågverksbolagen få köpa hemmanets öfverflödiga skog, d. v. s. den skog, som icke tarivas till hemmanets husbehof, och hemmansegaren sitter kvar såsom jordegare. Lyckligt nog äro hemmanens vidder af äng och odlingsbar mark, som behållas vid en sådan affär, så stora, att man kan vara viss på, att deras kultur fortfarande kommer att utveckla sig hastigt och i ganska stor utsträckning.

Jag vill visserligen icke förneka, att vid dylika försäljningar af skog en eller annan trakt, som lämpar sig för odling, kan komma att inom skogsområdet följa med till bolagen. Det kan

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behålla sin jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

således dröja länge, innan bolagen finna med sin fördel förenligt att upplåta dessa trakter till odling. Men i det stora hela sedt, komma säkerligen icke bolagens förvärf af hemman i dessa trakter att fortgå som hittills.

Derjemte har denna egostyckningslag äfven den innebörd, att bolagen helt sakert komma att sälja hemman eller den odlade och brukade jorden med ängsmark d. v. s. hvad de icke behöfva för sin skogshandtering; derom finnes intet tvifvel. Och jag kan blott säga det, att under det förflutna året 1897 — som egentligen är det första, under hvilket denna egostyckninglag tillämpats — hafva inom Vesterbottens län förrättningarna i och för afstyckning af skog på bolagshemman uppgått till ett ganska betydande antal; och flera ansökningar i den riktningen ligga för närvarande inne. Och jag känner med full visshet, att åtskilliga bolag deruppe hafva beslutat och bestämt, att de skola undan för undan sälja bort sjelfva hemmanen för att endast behålla skogen.

Det är ju alldeles tydligt, att, när bolagen icke köpt hemman för att idka något slags jordbruk, utan endast för att komma åt hemmanets skogstillgångar, så hafva de icke intresse af att behålla sjelfva jordegendomen. Men de måste å andra sidan hafva intresse af att på dessa hemman sitta sjelfegande män, som med verkligt intresse sköta jordbruket, så att det på hemmanen finnes tillgång på arbetskrafter och dragare, som skogsegarne under vintertiden kunna använda såsom biträde i sin handtering.

Nu säger man, att, när jordbrukarne sakna inkomst af skog, kan icke i dessa bygder landtbruk med fördel utöfvas. Ja, det är ett påstående, som man drifvit i alla tider, och det har fått sitt uttryck i de afvittringsstadgar, som voro gällande i och för afvittringar i öfre Norrland. Vid afvittring fingo nybyggen deruppe sig tilldelade stora skogsanslag, så stora, att de genom den inkomst, de hade från skogen, skulle kunna utveckla jordbruket, stödja och främja det. Detta har varit orsaken, hvarför i dessa bygder skogsanslagen blifvit vida större än längre söderut. Men det är icke alltid sagdt, att sådana vackra tankar i verkligheten realiseras. Det har vanligen gått så att, då hemmansegaren kunnat fördelaktigt försälja skog, så har han icke ansett sig behöfva lita så mycket till jordbruket, utan detta har kommit i andra rummet. I de trakter af Vesterbotten, der man icke haft att lita till någon skog, der åter har landbruket på senare tider utvecklats sig mycket förhoppningsfullt, och jag vill som bevis härpå hänvisa till Vesterbottens kustland. Detta kustland var vid tiden för afvittringen så tätt befolkadt och kulturen så utvecklad, att det icke fanns tillräckligt med skog för att evligt gällande afvittringsstadga tilldela hemmansegarne behöriga skogsområden, och följderna deraf är den, att i största delen af kustlandet det är en sådan brist på skog, att det knappt finnes till husbehof. Men tro icke herrarne ändock, att välståndet är störst här och icke i de trakter, der man litar på skogen. I kustlandet har jordbruket gått framåt på ett sätt, som är i högsta grad glädjande. De trakter af landet, som innan jernvägen kom till stånd, baserade sig på

den forning, som i stor utsträckning egde rum från kusten till lappmarkerna, stodo länge stilla i sin utveckling, men sedan järnvägen kommit och denna förtjenst är borta, så har arbetet på jordens förbättring i högsta grad tilltagit. Sålunda tror jag för min del, att man icke bör framställa förhållandena i dessa trakter i en så mörk dager, som här har skett, ty om hemmansegarne blott få fortfarande behålla eganderätten till den jord de bruka eller kunna återförvarfva den från bolagen, der den gått ifrån dem, och om de blott kunna känna sig trygga på sin egen torfva och kunna bibehålla sina barns intressen vid densamma, så är jag öfvertygad, att det arbete, som de nedlägga på jorden, skall inom kort visa sig mera fruktbärande, än man kan föreställa sig, och det stöd för sitt jordbruk, som de kunna behöfva i skogshandteringen, få de säkerligen vida bättre, när de ega sin jord och icke äro hvad de hittills varit, nemligen arrendatorer under bolagen.

När vi nu hafva fått en lagstiftning så nyligen som år 1896 och denna för Vesterbottens län visat så lofvande verkningar som den gjort, och då man väl känner, att herrar sågverksegare lifligt inse den svåra ställning, hvori de i denna sak kommit inför den allmänna opinionen, så tror jag, att man bör afvakta tiden och icke tillgripa någon sådan extra åtgärd, som motionären har föreslagit. Jag vill visst icke förneka, att man kan vara berättigad att under vissa förhållanden göra en undantagslagstiftning, men jag tror, att man icke bör slå in på denna väg annat än i verkligt nödfall, och dessutom får jag säga, att det är mig synnerligen motbjudande att göra en sådan undantagslagstiftning, som drabbar serskildt vissa klasser inom samhället. Är det fråga om att göra en undantagslagstiftning för skogsvården, fiskevården eller något sådant, som drabbar en hel landsända, det må så vara, om det visar sig vara till allmänt gagn, men att säga att den och den jordegaren skall vara underkastad en särskild lagstiftning, men att hans granne icke skall vara det, för en sådan åtgärd skall man hafva ovanligt starka skal. Här kan man nu icke förneka, att det i dessa trakter finnas enskildes hemman, som skötas lika dåligt och ännu sämre än bolagens hemman, och huru skall det då taga sig ut för allmänheten, om man säger att på *det* hemmanet skall det vara syn och att *det* skall underkastas statens uppsigt, men icke hemmanet bredvid? Nej, det skall man undvika, om det icke är absolut nödvändigt, och jag tror icke att man har rätt att påstå, att förhållandena åtminstone i Vesterbottens län äro sådana, att något dylikt ännu kan vara behöfligt.

På grund haraf ber jag att få hemställa om bifall till grefve Hamiltons yrkande.

Herr Petersson i Fräntorp: Jag skall gerna erkänna att, då jag sist hade ordet, jag begick ett fel, men det var icke jag, som var upphofvet dertill, utan herr Hedin. Jag har icke sagt i mitt anförande, att herr Hedin *måste* vända sin rock, men jag ville icke, att man skulle ingripa hvarken i hans eller åndras enskilda eganderätt.

*Om äläggande
för sågverks-
bolagen i
Dalarne och
Norrland att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)*

Om åläggande
för sågverks-
bolagen i
Dalarne och
Norrland att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)

Nu skall jag återgå till motionen och det exempel, som motionären deri omtalar, och som ju icke är något himmelskriande. En person hade sålt ett hemman för 25,000 kronor och dessutom förbehållit sig ett årligt undantag att utgå med cirka 1,700 kronor. Kan man säga, att en sådan säljare skall komma fattigvården till last? Jag påstår, att om något sådant skulle hafva skett i min hemtrakt, så skulle köparen, som iklädt sig så stort ansvar, sättas under förmyndare. Så galet tycker jag, att de hafva gjort, och säkerligen förhåller det sig icke så, som här uppgifvits.

I Första Kammaren hafva de en helt annan uppfattning af denna sak. Jag hvarken vill eller har rätt att säga, att motionären och de, som tala för honom, säga något osant, men jag vill visa, huru samma sak kan belysas från olika sidor och skall därför be att få uppläsa några anföranden från diskussionen i Första Kammaren.

Herr Dahlberg säger: "Motionären har sett sakerna allt för mycket i svart och dragit origtiga slutsatser ur det material, han haft att tillgå. Jag håller här i min hand en beskrifning öfver Vestmanlands län, som på hushållningssällskapet af särskilda komiterade utarbetats till fjorårets utställning, och detta arbete har åtskilligt annat att förmåla än motionären. Det talar om framåtskridande i *alla* riktningar inom nämnda län och ingalunda om jordbrukets och de små fastigheternas förfall. Förhållandet är ock, att sågverksbolagen vårda sig lika väl om sin jord och sina underhafvande som andra fastighetsegare. De behöfva göra det, ty det ligger i deras eget intresse, och de kunna göra det, ty de hafva ett underlag af kapital, som gör det för dem möjligt. Jag har velat uttala dessa anmärkningar gent emot motionen, men då lagutskottet yrkat afslag, har jag intet yrkande att göra." Grefve Hallwyl säger: "Motionen åsyftar ett i hög grad orättvist, partiskt och våldsamt lagförslag. Skulle en dylik lagstiftning komma till stånd, borde den omfatta alla fastighetsegare på landet, bolag såväl som enskilde. Detta vore visserligen hårdt, men det vore åtminstone rättvist. Jag måste därför gilla det slut, till hvilket utskottet kommit, men jag kan ej gilla den punkt i motiveringen, hvari utskottet säger, att derest någon lagstiftning i den åsyftade riktningen skulle ifrågakomma, borde den gå ut på inskränkning af bolagens rätt att förvärfa jordbruksfastighet. En sådan lagstiftning är vådlig och skulle göra de små jordegarna vida större skada än bolagen. Yrkade bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af nyssnämnda passus i motiveringen." Herr von Stapelmohr yttrar: "Det har nu nästan blifvit modernt att fälla en hård dom öfver bolags förvärf af jord."

Detta är helt andra upplysningar och åsigt, och hvilka äro väl de riktiga? Man brukar alltid klaga öfver Första Kammarens åtgöranden, men den har nu gillat utskottets förslag och sökt freda den enskilda eganderätten, medan här åtskilliga hafva rätt mycket ingått på denna rätt.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Redelius: En jurist yttrade nyss, att motionen borde bifallas med ogillande af utskottets motivering. Det förstår jag mycket väl. Jag kan aldrig tänka mig annat, än att motionären icke godkänner utskottets motivering, som motiverar för afslag. En annan säger, att vi skola ogilla utskottets motivering men godkänna dess kläm. Således motsatta yrkanden på samma slags premisser. Nå, men hvad har utskottet motiverat för märkvärdigt, som kunnat motivera yrkanden af två olika slag, nemligen dels om bifall till motionen och dels om afslag?

Det är en passus i utskottets motivering, som icke behagat en del, under det att en annan del tycker, att man gått för mildt till väga. Det som ogillas är ju dessa ord: "Väl må erkännas, att bolagens allt jemt sig ökande förvärf af jordbruksfastighet kan medföra verkliga sociala vådor, då den fria jordegareklassen derigenom i väsentlig mån förminsas." Detta hafva många icke tyckt om, och jag hörde nyss citeras från diskussionen i Första Kammaren, att de orden ville mängen icke veta af, och personer hafva här yrkat bifall till utskottets betänkande med ogillande af nämnda ord.

Å andra sidan har sagts, att utskottet har ställt sig på bolagens sida. Således ett rakt motsatt påstående. Nu ber jag att få säga om allt detta, att det är nog bäst att taga saken sådan den är och låta detta vara detta. Här är ju icke fråga om bolagens magtställning, ej heller om missbruk af deras magt, såsom en talare på stockholmsbanken omnämnde, hvilket just uppkallat mig. Derfor ber jag att få för herrarne upprepa hvad som står i detta betänkande. Först sjelfva motionen, hvori motionären hemställer, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla, det tacktes Kongl. Maj:t, efter skedd utredning för hela Norrland och Dalarne, i afseende på omfattningen af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter, för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, innefattande åläggande för sågverksbolag, som i Norrland och Dalarne ega och sjelfva eller genom arrendatorer bruka jordbruksfastigheter, att så till byggnader som egornas häfd underhålla dessa på sätt angående kronohemman finnes i lag stadgad. Det är således två saker, som motionären begär. Det första är en utredning om sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarne. Såsom greve Hamilton förut framhållit, har Riksdagen förut skrivit om denna sak, som redan varit föremål för utredning, och vi börja nu i tidningarna få se något af resultatet. Icke kan det väl då vara lämpligt, att Riksdagen skulle ånyo skriva om samma sak, och icke heller kan det vara någon vigtig opinionsyttring af Andra Kammaren, om den för sin del skulle finna skäligt instämma i denna riksdagens skrifvelse för några år sedan, som redan varit föremål för Kongl. Maj:ts behandling.

Då återstår den andra delen af motionen, men deri begär motionären icke någon utredning utan lagbestämmelser, och han nämner särskildt hvad dessa lagbestämmelser skola innehålla. De skola enligt hans önskan innehålla, att dessa sågverksbolag skola

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

Om åläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behålla sina jordbruksfastigheter m. m. (Forts.)

så till byggnader som egornas häfd underhålla sina jordbruksfastigheter på sätt angående kronohemman finnes i lag stadgadt. Således begär han, att en redan befintlig lag skall få särskild tillämpning på dessa sågverksbolags jordbruksegendomar. Detta förslag har utskottet icke velat gå med på. Hvarför? Är det manne af ömhet för de i fråga varande bolagen? Det hör icke hit; utskottet har icke haft att bedöma den saken. Jag ber att få i förbigående erinra, att det ligger en motion på utskottets bord — detta för den talaren på stockholmsbänken, som så skarpt klandrade utskottet för det parti, som han tyckte, att utskottet tagit för bolagen — om inskränkning af rätten för bolag att förvärfva jordegendom, och utskottet har icke slutat behandlingen af den motionen ännu. Man får se, huru det kommer att gå äfven i denna kammare, om lagutskottet kommer fram med ett betänkande, som går ut på att Riksdagen skall skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om inskränkning i denna rätt, huru det då månne låta.

Jag är icke säker om, att ett sådant förslag skulle vinna anklang ens i denna kammare, om jag får döma af yttranden från några ärade norrländska talare, som tyckt, att det var illa gjordt af utskottet att hänvisa till stadgandena angående rätten att förvärfva jordegendom, då här endast vore fråga om ingrepp i rättigheter, som af bolagen redan förvärfvats. Det sista ansåg man kunna gå för sig, men deremot icke det först nämnda och såsom skäl för denna, enligt min mening åtminstone, egendomliga uppfattning anfördes, att man i stad är skyldig att uppföra byggnader å sina fastigheter på visst afstånd från tomtgränsen o. s. v. Men, mine herrar, det fins dock en väsentlig skilnad. Om jag köper en fastighet i stad, så har jag icke köpt den med annan eller bättre rätt, än den för staden gällande byggnadsordning och öfriga hithörande stadganden medgifva, och jag måste foga mig derefter. Annorlunda ställer sig saken vid förvärf af jordbruksfastighet. Hvarje jordegare har rätt att uppföra sitt hus, hvar han behagar, på hvilken kulle eller i hvilken dæld han vill. Det är ingrepp i denna rätt, som utskottet icke velat vara med om. Och hvarför? Jo, därför att man åtminstone icke i motionärens framställning funnit bevisadt, att oundgängliga kraf föreligga att skapa en undantagslagstiftning för i fråga varande bolag. Vål har man medgifvit, att staten har rätt att stifta sådana undantagslagar och göra ingrepp på egande- och dispositionsrätten, om statens väl fordrar det, men man har tillika gjort gällande, att ett oundgängligt kraf härå då också skall vara för handen. Ett sådant har nu utskottet icke ansett föreligga i detta fall. Tvärt om har utskottet fruktat för, att ett sådant ingrepp i eganderätten skulle i ganska stor utsträckning medföra olägenheter för allmänheten af ganska betänklig art, och därför har jag för min del icke velat vara med om saken. Jag vill icke vara med om att sätta jordbrukarne under statens förmynderskap i den grad, att de icke skola få bruka sin jord eller bygga sina hus och vårda dem, huru de vilja, utan att man skulle utöfva kontroll häröfver på samma sätt som man gör i fråga om kronoegendomar. Detta är orsaken, hvarför

jag medverkat till det slut, hvartill utskottet kommit och hvarför jag nu anhåller om bifall till denna hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag ber att få tillägga några få ord.

Då jag sist hade ordet, glömde jag att berätta om en händelse, som för cirka 20 år sedan tilldrog sig i Bergslagen. Det var en bergsbruksiddkare, som inköpte ett tjug hemmansdelar i en och samma socken, hufvudsakligen i och för skogen. Följden blef, att hus och jord helt och hållet fingo förfalla, och jag vet ej, om än i dag någon kunnat öfvertaga jordbruket på dessa hemman.

En talare yttrade, att på grund af föreskrifterna i egostyckningslagen kunna hemmansegarne bli i tillfälle att öfvertaga jordbruket på de af bolagen inköpta egendomarne. Ja, om bolagen hade skyldighet att sköta jord och hus å de inköpta fastigheterna, kunde detta ega sin tillämpning, men när de nu kunna huru mycket som helst vansköta båda delarne, så hemställer jag, huruvida någon kan vara villig att inköpa en sådan hemmanslott, å hvilken jorden är utbrukad och husen förfallna.

Samme talare sade vidare, att i några trakter, der skogsbolag finnas, sköter man jorden väl och reder sig utmärkt. Ja, men det gäller naturligtvis endast under förutsättning, att jordbruken aldrig kommit i bolagens händer, och dessa således icke varit i tillfälle att förstöra hemmanslotterna.

Den siste talaren, herr Redelius, yttrade, att motionären icke påvisat några så stora missförhållanden, att man vore berättigad att ingripa med en undantagslagstiftning. Ja, det skulle man kunna säga, om motionären hade framlagt något lagförslag, som Riksdagen skulle antaga. Men nu har motionären endast begärt en utredning, och när denna utredning kommer till verkställighet, få vi se, om några sådana oegentligheter visat sig, att utredningen kan föranleda Kongl. Maj:t att framlägga något lagförslag i sådant syfte, som motionären önskat.

Vidare yttrade en talare, att bolagen vore nödvändiga och att de utträttat mycket godt. Jag skall taga mig friheten att instämma i detta yttrande, ty det är ju alldeles klart, att om bolag icke bildats i Norrland, så hade Norrland icke kunnat draga den nytta af sina skogar, som det nu haft, ty hemmansegarne hade helt visst aldrig kunnat förena sig om sådana planmessiga anordningar, som af bolagen vidtagits för skogens tillgodogörande. Från denna sida sedt tror jag således, att bolagen varit till stor nytta för Norrland, men jag tror också, att man icke bör deraf låta förleda sig att tillåta bolagen öfverskrida en viss gräns, så att de slutligen skulle komma att förvärfva största delen af Norrland.

Herr Ohlsson i Vexjö: Herr talman! Jag ber blott att få säga några få ord. Om jag icke missminner mig, upphäfdes redan år 1668 — alltså för 230 år sedan — de gamla husesyningsordningarne, enligt hvilka staten utöfvade en viss kontroll, huru den under enskild eganderätt varande jorden häfdades och bru-

Om *dläggande*
för *sågverks-*
bolagen i
Dalarne och
Norrland att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)

kades i syfte att förebygga, att ödeshemman och skattevrak skulle uppkomma. Sedan dess ha, mig veterligen, ej funnits några föreskrifter i detta afseende. I 1734 års lag förefinnas visserligen, som bekant, några bestämmelser, huru kronobonde skall häfda, bruka och bygga kronohemman, men äfven dessa bestämmelser hafva blifvit i allt hufvudsakligt antiqverade och äro i hvarje fall numera föga tillämpliga, då det öfvervägande antalet kronohemman nu mera blifvit skattesålda. Nu har emellertid motionären velat återupplifva dessa bestämmelser och göra dem tillämpliga i afseende å skogebolagens jordbruksfastigheter. Detta har jag för min del icke kunnat vara med om och efter hvad jag tyckt mig finna vill icke heller kammaren vara med om detta, hvilket jag finner helt naturligt.

Då motionären dock preciserat och fixerat sitt yrkande, så som skett, just hertill, har lagutskottet icke kunnat äfven med bästa vilja göra något af motionen. Jag vill gerna medgifva, att jag för min del — och efter hvad jag vet också många andra af utskottets ledamöter — i viss mån delar motionärens mening derom, att statsmagterna visserligen icke kunna eller böra blunda särskildt för den fara, som kanske redan ligger eller åtminstone kan ligga deri, att en allt för stor del af landets jord och skogsegndomar kommit eller kan komma under aktiebolagens välde. Det är tydligtvis icke lämpligt i en tid, då på lagstiftningens väg göres allt eller åtminstone så mycket som möjligt för att främja jordens styckning, för att bereda möjlighet för den enskilde att skaffa sig eget jordbruk och eget hem, i en tid, då man till och med påyrkat, och enligt min mening med rätta påyrkat upphäfvande af fideikommissinstitutionen i syfte bland annat att såmedelst få de stora jordbrukskomplexen styckade, som genom denna institution samlats på några få händer — i en sådan tid, säger jag, är det icke lämpligt att blunda för den sociala fara, som kan ligga i tillvaron af en mängd stora jordegande aktiebolag. Detta är emellertid en sak för sig och den kan, så vidt jag förstår, icke tagas i öfvervägande och föranleda beslut i detta sammanhang.

Kan man således icke instämma med motionären uti hans yrkande, tror jag, att man kan och bör taga lagutskottets utlåtande sådant som det föreligger. Det har väl sagts, att det vore af synnerlig vigt att opinera mot motiveringen för att derigenom på något sätt opinera till förmån för sjelfva saken eller åtminstone emot lagutskottet. Ja, det må de göra, som anse sig ha särskild anledning dertill. För min del anser jag, att de allmänna rättsgrundsatser, som tagit sig uttryck i lagutskottets utlåtande — åtminstone i stort sedt samt riktigt uttydda och förstädda — icke gifva anledning till någon skälig anmärkning, och vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Öberg: Att jag, herr talman, i denna sena aftonstund begärt ordet, torde lätt förklaras. Då jag är norrländing och detta är en norrländsk fråga, har jag såsom sådan känt mig manad

att säga några ord, och detta så mycket mera, som ett par mycket framstående talare behagat, så att säga, bortförklara den, enligt mitt förmenande, stora nödvändigheten, att något göres för en bättre skötsel af våra urgamla svenska bondehemman, än hvad nu är fallet, sedan bolagen mer och mer öka sina stora jordförvärf deraf. Jag vill för min del vara ett, om än svagt, vittne derom, att en del bolag verkligen på sina ställen missköta den jord, de förvärfvat af sina fångesmän, och sköta den på helt annat sätt, än dessa gjorde. Om så icke vore fallet, tror jag icke, att kammaren skulle hafva behöft höra så djerfva beskyllningar och så kraftiga uttryck om bolagens magt, jordförvärf och skötsel, som här framförts. Bondeklassen och den af dem brutna jorden der uppe äfvensom annorstädes i vårt land är enligt min uppfattning af saker och ting allt för värdefull att prisgifvas åt en del stora bolags verksamhet. Jag skall tillåta mig att delgifva kammaren ett utdrag ur ett bref, för att i någon mån visa, att det är ej så välbestäldt med de s. k. bolagshemmannens skötsel, hvilket här sökt göras troligt, som jag i dessa dagar erhållit af en framstående man der uppe, om jag så må säga, i höga Norden, hvilken person skrifver till mig med anledning af den utaf herr Emthén väckta motionen, i hvars syfte jag tillåtit mig instämma.

Med uteslutande af ingressen skrifver han:

“Det är med glädje, man sett af ortens tidningar, att några behjertansvärda riksdagsmän, deribland ni har vågat taga i tu med en synnerligast för Ängermanland så angelägen sak som bolagshemmannens skötsel och vård. Ramsele socken — min hemort — har till min grämlse blifvit ett det mest framstående experimentalfält i detta sorgliga faktum.

Om en dag så lyckligt blefve genom edert gemensamma energiska ingripande, att undersökning sker, så gå ej Ramsele förbi, särskildt Mellansjö by med många, många dess likar i socknen.

Ack, om lagstiftningsmän hade känt nämnda ort tillföre och nu, så skulle de med harm och afsky se på bolagsväsendets härjningar. Framgång åt eder för länet mest viktiga sak“.

Detta bevisar åtminstone i viss mån, huru det förhåller sig, och huru man önskar, att Riksdagen måtte ingripa medelst en lagstiftning.

Grannlagenheten bjuder, att jag icke nämner brefskrifvarens namn, men jag vågar säga, att tillförlitligheten af hvad som säges i brevet torde för herrarne blifva så mycket större, om jag inskränker mig till att säga, att brefskrifvaren är en af det predikade ordets män.

Nu vill jag inte tvista med vare sig motionären eller utskottet om, huruvida det botemedel, han i sin motion föreslagit, är det allra bästa, och jag skall följaktligen icke sätta mig till doms häröfver, men hvad som deremot för mig är klart, är, att något bör göras. Jag inskränker mig, herr talman, sedan jag sagt detta, till den kraft och verkan det hafva kan, till att förklara, det jag gillar motionens syfte utan att göra något yrkande.

Om äläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

Om åläggande
för sågverks-
bolagen i
Dalarne och
Norrländ att
behörigen un-
derhålla sina
jordbruks-
fastigheter
m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Tallberg: Herr talman, mina herrar! Då såväl motionären som också en del talare berört äfven förhållandena i Dalarne, torde det ursäktas, att jag i denna sena timme begärt ordet i denna fråga.

Jag vill ej göra mig till något slags försvarare för ett bolagsvälde, som hotar vår sjelfegande hemmansegareklass och som utan tvifvel innebär en mycket stor social fara för vårt land. Men jag måste säga, att på detta område likasom på alla andra områden det framför allt är sanningen, som måste sägas, ty det är den, som till sist skall segra. Jag vill då i sanningens intresse säga, att de bolagsegendomar i Dalarne, som jag känner till, skötas på ett monstergilt sätt såväl till häfd som till byggnad, och följaktligen skulle icke de bolag, jag åsyftar, komma att drabbas af den restriktiva lagstiftning, som motionären föreslagit.

Men om förhållandena i den trakt, som motionären tillhör, äro sådana, som han och flera andra här upplyst, så har jag den åsigten, att den lagstiftande församlingen har icke allenast rättighet, utan äfven skyldighet att ingripa. Och jag måste uttala min förvåning deröfver, att det är så många bland kammarens ledamöter, som så helt och hållet ogillat lagutskottets motivering. Jag vill ej i detta fall försvara lagutskottet, det kunna herrarne märka, men lagutskottet har dock uttalat en sanning, som jag skulle önska vara bifogad bifall till motionen, och det är den sanning, som återfinnes å sid. 15 i utskottets utlåtande, der det står:

“Väl må erkännas, att bolagens allt jemt sig ökande förvärf af jordbruksfastighet kan medföra verkliga sociala vådor, då den fria jordegareklassen derigenom i väsentlig mån förminskas.”

Mina herrar, äfven om vi söka resonera, att det ej är någon fara å färde, så är det dock en sanning, att fara verkligen är för handen, större kanske, än vi nu kunna ana eller tänka oss.

Jag vill ej upptaga kammarens tid längre, utan har endast velat uttala min uppfattning och tillkännagifva, huru förhållandena äro i Dalarne. Och oaktadt bolagen derstädes nu sköta sina jordegendomar på ett monstergilt sätt, så är därför faran ej mindre med afseende på bolagens jordförvärf. Jag har för min del ej det förtroende för den nya egostyckningslagen, som en del talare angifvit, utan tror, att den icke skall göra förhållandena bättre, men väl snarare göra dem sämre.

Herr Eriksson i Elgered: Jag skall blifva kort. Den principdebatt, som här om denna sak egt rum, har varit rätt intressant och äfven varit föremål för en skarp uppmärksamhet. Och uppenbart är, att någonting måste göras gent emot bolagen och med afseende på deras jordförvärf. Men om den väg, som här af motionären beträddts, är den egentligen rätta för att komma till klarhet i denna sak, det kan blifva en annan fråga. För min del tror jag, att andra vägar kunna finnas. Och finnes det andra vägar att beträda, synes det mig, som om man måste besinna, att så till vida har lagutskottet rätt, som man här slår in på en princip, som icke förut varit tillämpad på långliga tider. Det nämndes

just helt nyligen af en ärad ledamot af lagutskottet. För min del huser jag betänkligheter mot att bryta principerna om självbestämmelserätt och förfogande öfver sin rätt förvärfvade egendom; lagmotionen afser ett ingrepp på eganderätten. Det är sant, att det här gäller bolag, och man anser kanske, att för bolag en annan lag bör gälla än för enskilda. Jag vet icke, i hvad mån sådant är möjligt. Men mig synes det, som om, i fall man slår in på en sådan princip, det är möjligt, att det kan fortgå från bolagen till de enskilda, och att hvad man här i dag yrkar skall vederfaras bolag, det yrkar man måhända en annan dag skall tillämpas äfven på den enskilde jordegaren. Men härtill kommer ännu en annan sak. Det är nemligen särskildt utaf de båda herrar landshöfdingarne från Norrland betonadt, att lagen om egostyckning och jordafsöndring berättigar och gifver möjlighet för dessa bolag att behålla skogen med skatt, under det jorden öfverlemnas till de enskilda, från hvilka bolagen förvärfvat dessa fastigheter. På grund af denna lag kan det blifva möjligt, att bolag i framtiden kunna lämpligare än hittills förvärfva stora skogskomplex, medan jorden fortfarande får återgå till enskilda för att brukas och skötas. Skulle detta mitt förmenande och förmodande vara riktigt, följer deraf, att vi sålunda kunna vänta en tid för att se, hvad framtiden dervidlag bär i sitt sköte. Jag gör detta så mycket säkrare, som, hvad särskildt min ort vidkommer, jag vågar säga, i likhet med herr Daniel Persson, att långt ifrån att bolagen skulle sköta jorden sämre än de enskilda, sköta de den väl så utmärkt som de enskilda, och jag tror säkerligen, att herrarne skola förgäfvos vända sig till vår ort för att få ett motsatt utlåtande. Är nu detta fallet, så är förhållandet tydligen icke på alla trakter lika. Vänder jag mig särskildt till Norrland, kan jag icke finna annat, än att meningarna der äro högst delade. Jag kan icke tro på heder, ära och samvete, att dessa herrar landshöfdingar talat mot bättre vetande, utan lemnat exakta uppgifter. Om så är, strida motionärens och dessa herrars uppgifter mot hvarandra. Det ena synes mig väga jemnt med det andra. Följaktligen kan man säga, att ställningen alls icke är så beklaglig, som från visst håll gjorts antydan om.

Jag har, herr vice talman, icke något yrkande att göra, men det får jag säga, att skall jag vara med om det slut, hvartill utskottet kommit, så vill jag ock vara med om dess motivering, särskildt under betonande af den punkt, herr Daniel Persson omnämnde.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan; 2:o på bifall till nämnda hemställan, men med ogillande af utskottets motivering; och 3:o på afslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den under 2:o upptagna propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Som votering emellertid begärdes, upptog herr vice talmannen för

Om äläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

Om äläggande för sågverksbolagen i Dalarne och Norrland att behörigen underhålla sina jordbruksfastigheter m. m.
(Forts.)

bestämmande af kontrapositionen till förnyade propositioner hvartdera af de båda återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till motionen, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, hvarför nu först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets förevarande utlåtande n:o 29 antager yrkandet om afslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets nämnda hemställan.

Denna första votering visade 71 ja, men 101 nej, i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med ogillande af lagutskottets motivering i förevarande utlåtande n:o 29, bifaller hvad utskottet i samma utlåtande hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställning.

Hufvudvoteringen utföll med 64 ja och 102 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets framställning.

§ 3.

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlägga skatt för egendom och rörelse.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion angående skyldighet för staten att till kommunen erlägga skatt för egendom och rörelse.

Herr *E. Sahlén* hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 187, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t, i sammanhang med frågan om den kommunala beskattningens byggande på annan grund än den allmänna

bevillningen, behagade låta utreda frågan, i hvilken utsträckning staten bör i de särskilda kommuner, inom hvilkas områden staten har egendom eller drifver rörelse, bidra till kommunens utgifter, samt att Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen aflåta proposition rörande de lagändringar, som denna utredning kan föranleda.

*Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
munen erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)*

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Sahlin: Herr talman, mina herrar! En ärad talare yttrade nyss, att han väl kunde förstå, det en motionär icke kunde gilla motiven i ett utskottsutlåtande, när detta slutade med ett afstyrkande. Jag åter befinner mig, mina herrar, i den gynsamma belägenheten, att jag kan i det principiella underskrifva hvad lagutskottet sagt, så att differensen mellan mig och lagutskottet är i det hela endast en differens rörande några detaljfrågor.

Utskottet säger nemligen å sid. 12 i utlåtandet, "att vissa delar af motionärens framställning äro uttryck för en uppfattning, hvilken synes förtjena allt beaktande." Detta är det mest principiella uttalande, som i utlåtandet förekommer; och att detta uttalande är för mig gynnsamt, kan ju icke förnekas.

Den uppfattning, från hvilken jag utgått i min framställning, är den, att hvarje i en kommun bosatt eller egendomsegande eller rörelse drifvande person skall bidra till kommunalutgifterna i mån af sin inkomst inom samma kommun. Denna uppfattning finner jag också vara i ett annat lagutskottets utlåtande af samma datum som det förevarande på ett synnerligen kraftigt sätt erkänd, fastän detta erkännande der användes för att afstyrka en motion. Utskottet säger nemligen i sitt betänkande n:o 25, sid. 7, sedan det framhållit, att man i ett visst afseende icke bör göra någon särskild lagstiftning för staten: "utan lärar en och samma princip böra i anförda hänseende vara gällande för alla jordegare". Hade lagutskottet velat göra detta uttalande i kanske något vidare omfattning äfven i nu förevarande utlåtande, så skulle detta hafva blifvit ett kraftigt tillstyrkande för den af mig väckta motionen.

Den princip, som jag framställt, synes mig vara i hög grad rättvis: kommunen bereder fördelar åt alla, som inom kommunen bo eller verka, och deraf följer, att alla böra bidra till kommunens omkostnader efter en billig fördelningsgrund. Utskottet har ej heller kunnat anföra något skäl, hvarför icke staten borde bidra till kommunens utgifter lika väl som hvarje enskild person inom kommunen. Att staten faktiskt för närvarande icke bidrager dertill, synes mig bero på tvenne orsaker: dels på den gamla öfverhetsteori, som ännu i någon mån fins kvar, nemligen att staten skulle vara något alltför högt för att kunna subordinera under kommunala skattenämnder eller hvad det nu kan vara för myndigheter, som uttaga skatterna; dels äfven derpå, att skatte-

Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlægga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

förhållandena äro bestämda sedan urgamla tider, då staten icke hade någon sådan verksamhet, som den nu drifver, hvaraf följer, att, när staten, såsom i våra dagar, börjar drifva verksamhet i ganska rik omfattning, denna icke blifvit belagd med samma skattskyldighet, som för den enskilde är gällande.

Nu är det visserligen sant, som utskottet säger, att man måste se till, att icke statens intressen få vika för den enskildes, utan att tvärtom, såsom det heter i utlåtandet — "smärre intressen böra i fall af kollision vika för hansynen till statens egna syften." Detta är en fullkomligt sann sats, blott man förstår den rätt. Den kan nemligen förstås på ett sätt, som är origtigt, och endast då kan den innebära något afstyrkande för min motion. En oriktig betydelse får satsen, om man ville tolka den i öfverensstämmelse med några ord, som jag i min motion citerat från ett uttalande af en af Konungens befallningshafvande — se utskottets föreliggande skrivelse sid. 5 — der det heter: "skulle någon gång inträffa, att genom kronoparks bildande en liten kommuns skatteförmåga minskades så, att dess bestånd såsom sjelfständig hotades, borde den sammanslutas med angränsande kommun." Der förut-sattes, att staten i fall af kollision med en mindre kommun skall vara den absolut herskande, så att den enskilda kommunens bestånd får vika, ja, så att den får absorberas af en nära intill lig-gande kommun och derigenom erhålla hvad den för sina utgifter behöfver. Men så vill lagutskottet förmodligen icke hafva sitt ytt-rande på sid. 12 i utlåtandet tolkadt, utan jag antager, att det har en mycket rimlig mening. Jag vill genom ett exempel visa, huru det bör förstås. Det gifves vissa tillfällen, då staten be-höfver en enskild persons egendom. Om också icke denne vill släppa till sin egendom, så kan staten, såsom känt är, genom expropriation tillegna sig densamma, men märk väl, icke utan vidare, utan mot skälig ersättning, bestämd af opartiska personer. Just denna analogi synes mig visa, att äfven i sådana fall, som i motionen beröras, staten visserligen har rätt att äfven mot den enskildes vilja verka för sina intressen, men att staten också skall gifva ersättning åt alla dem, som måste vika för och blifva lidande genom denna statens verksamhet.

Efter dessa allmänna och principiella frågor öfvergår jag till en liten granskning af detaljfrågor, som utskottet i sitt utlåtande berört. Dessa detaljer äro, såsom också utskottet tyckes mena, hvar och en för sig tagen temligen likgiltiga för sjelfva hufvudfrågan. Man kan således i den ena eller andra detaljen hafva en mot motionären afvikande mening och ändock i det hela lika med ho-nom säga, att denna fråga om statens bidrag till kommunal-utgifterna bör göras till föremål för en grundlig undersökning genom Kongl. Maj:ts medverkan.

Utskottet framhåller först vägskattefrågan och ger mig i denna punkt fullkomligt rätt, så vidt jag kan se.

Derefter kommer jernvägsfrågan. Utskottet säger beträffande denna punkt, att jag föreslagit, det statens jernvägsdrift borde beskattas lika väl som de enskilda bolagens jernvägsrörelse. Detta

är icke fullt riktigt återgifvet eller kan åtminstone missförstås. Jag har mycket starkt velat göra gällande, att jag vill hafva samma beskattningspligt för statens jernvägsrörelse som för den enskildes. Men det är dermed icke sagdt, att jag vill hafva samma skatt från statens jernvägar som den, hvilken för närvarande utgår från de enskildes. Jag har sökt stärka mitt yttrande i afseende på jernvägsdriften med att ur preussiska lagen citera dess bestämmelser om skattskyldighet för statens jernvägar och de enskilda jernvägarne. Man skulle kunna vinna den af mig yrkade likställigheten afven genom att för samtliga jernvägar föreskrifva en något mindre skatt än den, som nu erlägges af de enskilda jernvägarne. Skattens belopp synes mig vara en sekundär fråga. Det gäller nu rättsgrunden. För öfrigt vill jag framhålla, att förslaget endast kan afse jernvägar med vinstgifvande rörelse.

*Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)*

Vidare vill jag mot utskottet framhålla, att, när staten anlagger en jernväg, detta, såsom Andra Kammaren torde hafva sig väl bekant, i de allra flesta fall föranleder ganska betydande utgifter för de kommuner, genom hvilkas område denna statens jernväg kommer att framgå. Vi hafva helt nyss i min hemtrakt haft kännning af något sådant — jag syftar på Örebro—Krylbo-banan — och det fans många kommuner, som ansågo, att den fordran, staten stält på kommunernas medverkan, var mycket betungande i förhållande till den fördel, som kunde vinnas, ja, alltför betungande för att kommunerna skulle vilja gå med derpå. •

Jag vill också erinra om, huru det var, när statsjernväg först anlades uppe i Norrland. Jemtlandingarne klaga ännu öfver en landstingsskatt, som tillkommit derigenom, att Jemtland måste teckna ett stort penningbelopp för att få sin jernväg. Och de närvarande representanterna för trakterna norr om Ångermanelven veta också mycket väl, att den fordran på jordupplåtelse, som uppställdes såsom vilkor för jernvägens läggande der, blifvit mycket betungande för åtskilliga kommuner.

Det förhåller sig således icke så, att statsjernvägen är en ren gåfva till de kommuner, som deraf beröras. Utskottet säger, att "det näppeligen kan vara billigt, att, der staten sjelf anlagger en jernväg, de kommuner, som deraf erhålla hufvudsaklig fördel, också skola åtnjuta den ytterligare förmånen att för sagda jernväg erhålla bidrag af staten till sina kommunalutskylder." Kommunerna måste emellertid sjelfva bidraga så mycket vid jernvägens anläggande, att de kommunalutskylder, de skulle komma att få från jernvägen, om den kommer att gifva vinst, ofta nog icke utgöra full ersättning för de af kommunen gifna bidragen.

När utskottet sedan fortsätter: "Enahanda betraktelsesätt torde också, åtminstone i allmänhet, kunna göra sig gällande, der staten inköper en enskild jernväg och derefter för sin egen räkning ombesörjer densammas drift", så får jag erkänna, att jag afven med bästa vilja icke lyckats fullt förstå detta utskottets resonnement. Utskottet har nemligen förut framhållit, att den enskilda kommun, som af staten får en jernväg anlagd genom sitt område, deraf har sådana fördelar, att den icke bör hafva kommunal-

Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

utskylder af den jernvägen. Detta resonnement kan nu icke tilllämpas omedelbart på det fall, att staten inköper en enskild jernväg, som redan är färdig. Antag, att en kommun icke, åtminstone ej i nämnvärd mån, bidragit till jernvägens anläggande, utan att det är ett bolag, som anlagt den. Kommunen har då kommunalutskyldsbidrag från jernvägen, om den bär sig. När så bolaget säljer den till staten, upphör med ens det skattebidrag, som kommunen förut hade från jernvägen, och detta utan att kommunen, så vidt jag kan förstå, har i något afseende någon större fördel af jernvägen, när staten eger den, än den förut hade, då jernvägen var i enskild ego.

Detta är ett förhållande, hvarpå jag i min motion gifvit exempel, framställda i detalj, och som för rätt många inom kammaren torde vara från deras hemorter bekant. Jag har särskildt framhållit stationen Frövi, som skulle blifvit station på den tilltänkta Örebro—Krylbo-banan, och visat, huru som Näsby kommun, i fall staten inköpt denna station och derifrån utgående jernvägar, skulle beröfvats nära hälften af sina nuvarande inkomster. Men icke kan man tro, att kommunens utgifter därför skulle minskas; tvärt om skulle de ökas genom den större rörelse och verksamhet, som komme att uppstå vid stationen. Man måste ju t. ex. då anställa något större personal, flere stationskarlar o. s. v., och dermed följer ju äfven, att den vid stationen befintliga skolan måste utvidgas, så framt den ej rent af måste ersättas med en ny; och väl äfven på andra sätt torde kommunen komma att åsamkas större utgifter. Socknemännen finge således genom statens köp fördubblade kommunalutskylder.

På samma sätt förhåller det sig med vestkustbanan, såsom jag antager, att representanterna för de trakter, genom hvilka denna bana går, kunna intyga. På samma sätt förhåller det sig äfven med Malmö—Billesholms jernväg i Skåne, och på samma sätt är det på nästan alla håll, der staten köper enskilda jernvägar.

Jag har vidare talat om riksbanken. Lagutskottet anser icke heller, att jag i den punkten har träffat det rätta. Den verksamhet, som drifves af riksbankens afdelningskontor, är nemligen, säger utskottet, "af så allmännyttig natur, att man näppeligen kan påstå, att den är bunden vid någon viss kommun eller skäligen bör till en sådan göras skattskyldig." Riksbankens afdelningskontor i Örebro, för att nu taga ett exempel, är naturligtvis af allmännyttig natur. Det har jag också erkänt. Och att den nyttan icke är inskränkt till Örebro stad, är alldeles gifvet. Men detta är icke heller förhållandet med de enskilda bankerna derstädes. Så väl Örebro enskilda bank som Örebro folkbank och Örebro handelsbank verka icke blott inom staden, utan äfven inom den kringliggande nejden, och få enskilda banker stor framgång, så verka de inom ganska aflägsna områden af vårt land. Derför är det, som utskottet här säger om riksbankens afdelningskontor, fullkomligt lika tillämpligt på de enskilda bankernas kontor inom hvarje särskild trakt. Dertill kommer, att riksbanken konkurrerar med de förut befintliga enskilda bankerna — till stor del är det just der-

för, man önskar sådana kontor — under det den är satt i en gyn- *Ang. skyldig-*
sammare belägenhet än dessa, då den slipper betala kommunal- *het för staten*
skatt, hvilket de enskilda bankerna måste underkasta sig. *att till kom-*

Jag vill tillägga, att då riksbanken i Tumba drifver pappers- *skatt för egen-*
bruksrörelse, så är denna icke begränsad till riksbankens eget be- *dom och*
hof, utan, såsom synes af den till detta års Riksdag aflemnade be- *rörelse.*
rättelsen, drifves denna rörelse äfven för försäljning med ganska *(Forts.)*
betydlig vinst för riksbanken, och af denna vinst bör kommunen
hafva sin andel för sina utgifter.

Jag öfvergår derefter till den industriella verksamhet, som
staten bedrifver. Dervid vill jag först erinra om, att jag i min
motion icke berört en form af sådan industriel verksamhet, nem-
ligen den, som är monopoliserad. När staten t. ex. genom sin
postala verksamhet bereder fördel åt alla kommuner inom riket,
så finner jag det ganska naturligt, att staten icke skall erlägga
skatt till någon enskild kommun. Ty ingen enskild har rätt att
drifva en sådan verksamhet, och den kollision, som jag hela min
motion igenom framhållit som det väsentliga, och som uppstår,
när staten köper en verksamhet, som en enskild förut drifvit —
den kollisionen kan aldrig inträffa vid denna af staten monopo-
liserade verksamhet. Detsamma gäller om telegrafan. Detsamma
gäller om både det ena och det andra verksamhetsområdet, så
snart staten ensam får drifva en dylik verksamhet.

När utskottet säger å sid. 12, att den industriella verksamhet,
som staten drifver, "i regeln idkas för åstadkommande af pro-
dukter, hvilka staten använder för egen räkning", så vill jag icke
förneka, att detta påstående är riktigt, men jag vill fasthålla, att
denna verksamhet i många fall drifves i betydligt större utsträck-
ning, än staten behöfver för egen del, och jag vill tillägga, att
äfven i de fall, då verksamheten drifves af staten endast för egen
del, staten dock i viss mån har vinst på sin rörelse, då ju staten
genom densamma för billigare pris förvärfvar, hvad den eljest skulle
behöfva köpa från enskild fabrik i den ena eller andra kommunen.
Derför synes det mig icke orimligt att äfven i detta fall begära utred-
ning, i hvad mån staten bör deltaga i den kommunala beskattningen.

Utskottet erinrar vidare om, hvad äfven jag framhållit från
ett lagutskotts betänkande af år 1894, nemligen att staten genom
skatter från personalen vid sina industriella anläggningar och
genom den ökade omsättningen och rörelsen inom kommunen skulle
bereda densamma fördelar. Detta är fullkomligt riktigt, men det
samma gäller hvilken fabriksegare som helst, som inom en kom-
mun öppnar verksamhet. Han har också tjänstemän, väl aflönade
tjänstemän, och det är ingen nyhet för kammaren, att de enskildes
tjänstemän i allmänhet äro bättre aflönade än statens tjänstemän
med motsvarande göromål. Äfven den enskilde fabriksegaren åstad-
kommer ju större omsättning inom kommunen. I dessa två af-
seenden, som det nuvarande lagutskottet å nyo framhållit, är sta-
tens fabriksverksamhet likställd med den enskilda fabriksverksam-
heten, och dessa omständigheter kunna därför icke framhållas som
något skäl, hvarför staten skulle befrias från kommunalskatt för

Ang. skyldig- sina industriella anläggningar, under det enskilde industriidkare
het för staten få betala dylik skatt.
att till kom-
munen erlægga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

Härtill kommer slutligen, att den vattenkraft, som staten eger, inom en snar framtid torde komma att tillgodogöras för statens behof. Jag har framhållit detta i min motion, och utskottet tager välvilligt upp äfven denna punkt. Men utskottet anser sig kunna säga, att när en gång denna kraft blir tillgodogjord, torde "staten ej sjelf komma att för egen räkning derstädes bedrifva någon industriell verksamhet, utan torde sådan vattenkraft varda upplåten till begagnande af enskilda personer eller bolag, hvilka då för sin rörelse blifva underkastade de allmänna bestämmelserna om kommunalskatteskyldighet." Jag förstår icke rätt, huru lagutskottet kan med sådan säkerhet eller kanske rättare med sådant anspråk på sannolikhet — ty längre går icke utskottet — framkasta ett dylikt antagande. Jag har hört en helt annan teori framställas, huru staten skall tillgodogöra sig sin vattenkraft, nemligen att staten skall anlägga elektriska kraftstationer och sedan från dessa uthyra ett visst antal hästkrafter till den ene eller andre, som kan vilja deraf begagna sig för sin industri. Om en enskild person gör en dylik anläggning, så blir äfven kraftstationen belagd med kommunalskatt, men om staten sjelf anlägger eller öfvertager den, skulle den vara befriad från kommunalskatt. Detta kan ju icke vara rättvist. Slutligen skulle man också kunna tänka sig, att staten af den ena eller andra anledningen måste sjelf öfvertaga driften af en fabriksrörelse. Jag har framhållit i min motion ett exempel: man kan tänka sig, att staten på grund af militärpolitiska skäl skulle kunna finna sig föranlåten att förvärfva ett större kanonbruk, t. ex. Bofors; det kunde ju hafva inträffat, att, när Bofors bytte om egare, staten hade exproprierat bruket. Huru skulle det gå i en kommun, der en sådan större fabriksanläggning finnes, om staten förvärfvade densamma och några kommunalutskylder för denna anläggning ej vidare erlades. Jo, den kommunen vore ofelbart dömd till undergång, så vidt icke staten af nåd beviljade den något understöd. Men det är icke, mina herrar, nåd, som i detta fall är den högsta principen; den föreliggande frågan är en *rättsfråga*, och i enlighet dermed bör den äfven behandlas och afgöras. — Jag har hört sägas, att både med afseende på Trollhättan och Elfkarlebyfallen sådana förslag, som jag nyss vidrört, varit framställda och man och man emellan diskuterade.

Nu skulle man kunna invända: ur allmän rättssynpunkt har motionären rätt, men det är omöjligt att genomföra en sådan princip, som han har uppstått. Ja, det är just den frågan, som jag begärt, att Kongl. Maj:t skulle låta utreda i sammanhang med frågan om nya grunder för kommunalskattens bestämmande.

Man har vid åtskilliga tillfällen framhållit, att staten för sin egendom och affärsrörelse måste hafva billigare vilkor än enskilde, därför att det är för dyrt för staten att betala så som de andra betala. Denna uppfattning gjorde sig gällande, när frågan om de norrländska skogarne var före i Riksdagen år 1889, och det är märkligt att se, hurusom det då erkändes som riktigt, att, därför

att staten egde så stora skogsdomäner der uppe, den skulle befrias från de afgifter, som enskilda skogsegare fingo vidkännas. Är det då svårare för staten med dess stora domäner att ordna sin drift på ett vinstgifvande sätt, än det är för bolag med mindre domäner? Jag kan för min del icke finna det. Det synes mig uppenbart, att när man af en enskild skogsegare kan fordra en sådan skatt, som här är i fråga, bör man äfven kunna ställa samma fordran på staten. Om staten drifver denna sin affärsrörelse på lämpligt sätt, så måste staten få lika god och säker vinst och följaktligen lika säkert kunna betala kommunalutskylder i den kommun, der rörelsen bedrifves, som en enskild skogsegare.

I många fall synes mig den befrielse, som staten åtnjuter, vara alldeles påtagligt onödig. Jag vill erinra om sådana staten tillhöriga industriella anläggningar som Tumba pappersbruk och Akers krutbruk, hvilka drifvas med betydlig vinst. Och om det i andra fall kan hända, att staten icke får så stor vinst af ett industriellt företag, så innebär ett samtycke till mitt förslag, att den kommun, i hvilken staten har en industriel anläggning med ett stort antal arbetare och der staten med mycket besvär för kommunen drifver sin verksamhet, icke ensam skulle få vidkännas ökade utgifter för skola, kyrka och öfriga kommunala intressen, som statens ifrågavarande anläggning medfört, utan att, derigenom att staten för denna sin verksamhet erlägger kommunalutskylder, dessa utgifter komme att debiteras ut på landet i dess helhet. Det är icke fråga om något fiendtligt angrepp mot staten och dess kassa, utan det är fråga om en *rättsgrund*, om erkännande af rätten för den kommun, hvori staten drifver industriel verksamhet, att icke ensam bestrida de utgifter och bära de olägenheter, som denna verksamhet medför för kommunen, utan att dessa utgifter skola drabba i mindre mån, men rättvist samtliga kommuner i riket.

Jag har i afseende på möjligheten att genomföra denna tanke vändt mig till den utländska lagstiftningen och der funnit exempel, som tala för mitt förslag. I Preussen t. ex., ett konungarike, som ingen beskyller för att allt för mycket gynna de enskilda intressena på statens bekostnad, utan som tvärtom är känt för det hårda regemente, det i detta fall utöfvar — i detta land har nyligen antagits en ny kommunalskattelag, som fullständigt genomför de principer, som jag i min motion framhållit. Lagutskottet har icke fäst annat afseende vid denna omständighet, som jag i min motion påpekat, än att det tryckt af denna del af min motion lika väl som allt annat, som jag har sagt. Utskottet har ty värr icke på något sätt i sin motivering berört denna punkt. Jag tror, att, om så skett, utskottet skulle hafva funnit, att den stöder motionen kanska kraftigt.

Till sist vill jag i detta afseende framhålla, att när det gäller möjligheten att genomföra en rättsgrundsats, bör man göra skillnad mellan två ting, det ena: det nu bestående, och det andra: hvad hädanefter kommer till. Det kan hända, att det kan vara olämpligt att genomföra en sådan reform, som jag föreslagit, med afseende på hvad staten redan förvärfvat, men deremot icke, om

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlägga skatt för egen dom och rörelse.
(Forts.)

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlägga skatt för egen- dom och rörelse. (Forts.)

man ser på, hvad staten ytterligare kan komma att förvärfva. Ty för den industriella verksamhet, som staten nu förvärfvar, måste man säga, att det är billigt och rätt, att kommunerna icke qväljas i sin rätt, utan att de fortfarande få ega den fördel af denna industriella verksamhet inom deras område, som de till dato haft. Derför, så länge de kommunala beskattningsvilkoren icke äro lika för staten och för den enskilde, så länge måste en kommun, inom hvars område fins en vinstgifvande enskild jernväg eller ett vinstgifvande industriellt företag, frukta, att staten genom köp skall göra slut på den inkomst, som kommunen nu med all rätt har deraf.

I slutet af sitt utlåtande anför utskottet, att, äfven om åtskilligt kunde tala för bifall till motionen, utskottet dock finner, att den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för att utreda frågan om den kommunala beskattningens byggande på annan grund än den allmänna bevillningen, "i detta sitt uppdrag har fullgiltig anledning att om sådan förändring framställa förslag, utan att Riksdagen i sådant afseende aflåter någon särskild skifvelse." Den af herr Husberg bifogade reservationen framhåller också detsamma, men såsom det *enda* skäl, hvarför han vill instämma i utskottets slutkläm. Det är emellertid en ganska stor skillnad, om kommunalskattekomitén fritt och med begagnande af den möjlighet, som innebäres i dess instruktion, ger sig in på denna fråga, eller om den får ett klart åläggande af Kongl. Maj:t att upptaga denna fråga till utredning; det är en så betydlig skillnad, att jag tror, att dermed kommer denna utredning att stå eller falla. Om utskottets betänkande antages, tror jag man kan säga, att komiterade i detta hänseende rent af äro bundna, inskränkta genom utskottets motivering; och det vore ändå, såsom jag tror, ganska olämpligt att i det hänseendet binda och inskränka komitén.

Om åter kammaren antager den af herr Husberg bifogade reservationen, så erkänner jag, att äfven jag finner hvad herr Husberg säger vara riktigt, eller att komitén både kan och bör upptaga denna fråga. Men jag finner icke, att komiterade genom sin instruktion *äläggas* att upptaga densamma. I instruktionen heter det, att Kongl. Maj:t tillsatt denna komité med uppdrag att verkställa den i Riksdagens skrifvelse omförmälda utredning samt att afgifva förslag till ändringar i gällande bestämmelser om kommunalbeskattningen i två syften. Det ena syftet är, att staten måtte få allt hvad den skall hafva, men möjligen icke för närvarande kan få till följd af sammankopplingen mellan bevillningen till staten och den kommunala skattskyldigheten. Det andra syftet är, "att de för fyllandet af kommunernas behof erforderliga skattemedel måtte kommunerna beredas i den för de skattskyldige minst betungande och efter kommunernas egna förhållanden i möjligaste mån afpassade ordning."

Det är utan tvifvel just på denna del af instruktionen, som herr Husberg skulle vilja åberopa sig, om han vore närvarande — det jag synnerligen beklagar, att han icke är, ty jag finner i hans uttalande ett ganska kraftigt stöd för min uppfattning af

sjelfva rättsfrågan. Men när komitén ålades att se till, att kommunerna få bidrag i den efter kommunernas egna förhållanden i möjligaste mån afpassade *ordning* — har då Riksdagen, när den skref till Kongl. Maj:t, eller Kongl. Maj:t vid utfärdandet af denna instruktion, verkligen afsett, att komitén skulle underkasta frågan om statens bidrag till kommunerna en allvarlig pröfning? Jag finner alla sannolikheter tala mot både det ena och det andra, och därför finner jag naturligt, om komitén, ehuru den kan och bör upptaga frågan till behandling, när den stöter på en svårighet, låter denna svåra fråga vara och går öfver till någon annan fråga för att åtminstone i det hänseendet komma till enighet.

*Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlægga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)*

Innan jag väckte min motion, sökte jag få reda på, huruvida ej komiterade, utan någon påstötning från Riksdagen eller någon särskild bestämmelse från Kongl. Maj:ts sida, skulle gifva sig på allvar in på denna fråga; och jag fann, att man redan försökt sig på frågan, men stött på sådana svårigheter, att man icke ännu trott sig om att behandla den med tillbörligt allvar. Det är just detta, som jag fruktar äfven vid nya försök skall komma att ega rum, om icke Riksdagen aflåter en sådan skrifvelse, som jag förordat.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten uppå, att, om min motivering skulle befinnas i den ena eller andra detaljen vara för långt drifven, såsom jag hört påstås, att den skulle anses vara, har dock icke Riksdagen, genom att antaga motionen, gått med på allt, hvad motionären yttrat, eller på något sätt uttalat sig om de motiv, på hvilka motionären stödt sitt yrkande. Det är klämman, men icke motiveringen med sina detaljer, som är föremål för Riksdagens beslut.

Herr talman, jag hemställer på grund af hvad jag anfört om afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herrar *Eriksson* i Bäck och *Carlsson* i Hede instämde häruti.

Herr Redelius: Jag deremot hemställer om bifall till utskottets förslag och ber i det hänseendet få erinra om några saker, som icke gerna kunna vara kammaren obekanta.

Den första är den från gammalt erkända grundsatsen, att staten icke erlägger bevilling till sig sjelf — det vore endast en bokföring — medan det finnes statsfastigheter af jordbruksnatur, som betala skatt till kommunen på grund deraf, att de antingen äro anslagna till boställen åt diverse tjänstemän eller ock utarrenderade till enskilda, hvilka nu också betala kommunalskatt. Och ett undantag från regeln ligger ju äfven deri, att de kronoparker, som afskilts från vissa hemman, för sin del deltaga i vägunderhållet, och det så mycket mera, som staten direkt understöder och bidrager till detta vägunderhåll. Beträffande åter statens skattskyldighet i det hela till enskilda kommuner, tror jag, att man bör tänka sig väl före, innan man går in på detta förslag. Jag ber, för att icke vara vidlyftig, att få utvälja en enda

Ang. skyldighet för staten att till kommun erlægga skatt för egendom och rörelse.
(Forts.)

punkt och stannar då vid en, som motionären framhållit, nemligen beträffande jernvägen. Skulle staten erlægga kommunalskatt för sina jernvägar, så blefve det en ganska betydlig post, om man nemligen skulle följa samma grunder som för de enskilda eller, som motionären älskar att uttrycka sig, samma rättsprinciper. Statens jernvägar äro bokförda, som vi veta, för mer än 300,000,000 kronors värde. Skulle de uppskattas för erläggande af kommunalutskylder, då vågar jag antaga, att de icke komme att taxeras lägre, än statskontoret har beräknat dem till, och det är ett godt stycke öfver 300,000,000 kronor. Efter 5 öre för 100 kr. blir det en ganska nått summa att fördela på rikets olika kommuner, dock icke på alla, som vi veta. Så kunde det sättas i fråga, om staten icke skulle erlægga skatt för inkomst också; och mången tror kanske då, att jernvägen skulle uppskattas till 10 millioners inkomst, eftersom det för oss uppgifvits, att under sistlidet år nettoinkomsten uppgick till den summan. Härmed vore dock ingen fara, ty efter allmänna grunder skulle derifrån afdragas 5 procent af taxeringsvärdet, d. v. s. 15 millioner, och då blefve det ingen inkomstbeskattning. Men jag ber i detta hänseende att få gå litet längre. Det kan nemligen vara tvifvel underkastadt, om staten har någon inkomst alls af jernvägarne, oaktadt den nämnda summan tyckes peka på ett gynsamt resultat. Ser man nemligen på samtliga inkomster och samtliga utgifter för våra jernvägar för ett visst år, t. ex. 1899, hvars statsreglering nu är föremål för Riksdagens behandling, så figurerar å ena sidan en inkomst af 10 millioner och å andra sidan en utgift af 20 millioner. Således, utgifterna sluka upp inkomsterna och 10 millioner deröfver.

Detta går visserligen något öfver motionen och äfven något öfver utskottets betänkande. Men jag har velat påpeka det för att fästa uppmärksamheten på, att det är en ganska allvarsam sak.

Jag tror alltså icke, att vi böra gå in på den principen, att staten skall erlægga kommunalutskylder för sina fastigheter och icke heller för andra fastigheter, som staten begagnar för det allmänna bästa, hvilket också motionären delvis erkänt, då han undantagit posten och telegrafan m. m.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Då motionären hade ordet, kom jag att tänka på den domsaga, som jag har äran att representera. Inom denna domsaga har man kämpat i åtskilliga år för att åstadkomma en jernväg, ty den är i saknad af en dylik kommunikationsled. Om Riksdagen vill besluta att bygga en jernväg igenom Elfdalen, till norska gränsen, der vi hafva cirka 12 mil till Karlstad, således till riksbankens närmaste afdelningskontor, om så Riksdagen äfven vill besluta att förlägga ett afdelningskontor i Elfdalen i Dalby, så försäkrar jag herrarne, att det finnes ingen så lärd person der uppe, att han kan hitta på den idén att göra staten skattskyldig till dessa kommuner, därför att staten bygger jernväg och förlägger ett afdelningskontor der uppe. De skola icke komma och säga, att de blifva lidande; nej, tvärtom, de skola känna sig mycket tacksamma, för att Riksdagen

har tänkt på dem och den svåra belägenhet, hvori de för närvarande befinna sig. De af herrarne, som varit med inom Riksdagen någon längre tid, kunna mycket väl erinra sig, hvilken strid det var, då det först var fråga på allvar att anlägga jernvägar och att staten skulle bygga dem, huru man kämpade för att få dessa jernvägar förlagda i den ort, man sjelf representerade. Jag påminner mig en gammal berättelse om en representant, som jag tror icke längre är i lifvet. Med anledning af den strid, som då fördes om anläggande af en jernväg, lär han hafva sagt: "Jag vill hafva jernvägen ut till Träslända, ty der bor jag". Men jag försäkrar herrarne, att han då visserligen icke tänkte på, att kommunen skulle erhålla en direkt inkomst genom att få beskatta jernvägen. Med ett ord de, som önska, att en jernväg bygges af staten, de hafva väl aldrig tänkt, åtminstone aldrig sagt, att de vilja beskatta samma jernväg. Vi hafva uppfört millioner efter millioner för jernvägsanläggningar synnerligast uppe i Norrbotten för att kultivera detta län. Är det nu sant, såsom motionären säger, att detta län blifvit lidande af detta jernvägsbyggande? Det är ju något alldeles orimligt. Under sådana förhållanden tror jag, att det skulle vara ganska få i denna kammare, som skulle vilja rösta för statsanslag till jernvägsanläggningar.

Ang. skyldighet för staten att till kommun erlægga skatt för egen dom och rörelse.
(Foits.)

Jag har velat yttra dessa ord, därför att jag anser, att man väl bör vara något rimlig i sina anspråk, då det gäller statsverket. Vi hafva väl icke endast att bevaka våra egna intressen, utan vi böra ätven iakttaga *statens* basta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag synnerligast på grund af den motivering, som förekommer i utskottets betänkande.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af motionärens yttranden rörande riksbankens pappers-tillverkning vid Tumba och dess afdelningskontor.

Jag har för min del icke hört, att den kommun, i hvilken Tumba pappersbruk är beläget, på något sätt klagat öfver att bruket tillhör kommunen utan att betala skatt till densamma för rörelsen — jag tror, att det är ett alldeles motsatt förhållande. Det är sant, att i ett hänseende — beträffande kyrkoherdelönens utgörande — en oegentlighet har ansetts förefinnas; men den skulle då hafva insmugit sig, då löneregleringen uppgjordes. Om häruti en oegentlighet förefinnes, är det således icke lagstiftningens fel, utan deras, som uppgjorde löneregleringen; och Riksdagen har sedermera velat bereda en ersättning genom att lemna ett särskildt anslag till kyrkoherden i Botkyrka och Salems församlingar.

Hvad riksbanken i ofrigt beträffar, synes motionären, att döma af det referat af hans motion, som finnes i utskottets betänkande å sidan 10, vilja åberopa sig på förhållandena i Preussen; han säger, att skatt af rörelse erlägges för statens industriella företag lika väl som för enskilda företag och af riksbanken lika väl som af enskilda banker. Häraf skulle man kunna få den föreställningen, att riksbanken i Tyskland är en statsbank. Så är emellertid icke förhållandet, utan den är en *aktiebank*, och

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlægga skatt för egen dom och rörelse. (Forts.)

då är det ju helt naturligt, att den får erlægga skatt till kommunen.

Jag tror för min del, att, om en sådan utredning, som motionären önskar, kommer att ske, man med afseende på riksbanken bör taga hänsyn till dess alldeles särskilda uppgift att vara ett stöd för landets hela finansväsende. Man bör besinna, att i riksbanken måste finnas samlade flera, för närvarande 30, millioner kronor i guld, hvilka ligga i dess hvalf såsom en nödvändig grundval för landets penningväsende och i kritiska tider komma att utgöra ett stöd för samtliga andra banker.

Jag tror också, att det är orätt, hvad motionären påstår, att riksbankens afdelningskontor äro konkurrenser med de enskilda bankerna. Så är visserligen icke förhållandet. Jag tror fast hellre, att de enskilda bankerna, särskildt hädanefter, när all sedelutgifning kommer att ligga i riksbankens hand, blifva tvungen att betrakta riksbanken såsom ett nödvändigt stöd, för att de skola kunna utöfva sin rörelse.

Jag har velat yttra detta för att betona, att vid den utredning, som möjligtvis kommer till stånd med anledning af motionärens förslag, man bör taga hänsyn till riksbankens alldeles särskilda ställning och betydelse för det allmänna, att här icke är fråga om en affär, som staten drifver för vinstens skull, utan om en för det hela nödvändig institution, jemförlig med posten och andra dylika inrättningar, hvilka af staten måste uppehållas, vare sig de gå med vinst eller förlust.

Herr Fredholm: Herr vice talman! Jag skall för min del bekänna, att jag till alla delar gillar den princip, som af motionären blifvit uttalad.

Jag finner, för att hålla mig till det närmaste och mest påtagliga, att, då staten utöfvar en verksamhet inom en kommun, staten tager kommunens anordningar i anspråk i lika hög grad som en enskild, som utöfvar en liknande verksamhet; och då den enskilde får bidraga till kommunens utgifter för upprätthållande af de kommunala anordningar, af hvilka han begagnar sig, så synes det mig, att ätven staten bör bidraga på samma sätt till bestridande af dessa utgifter. Jag kan icke finna, att någon rättvisa ligger deruti, att kommunens öfriga medlemmar skola särskildt skatta för att staten utöfvar en verksamhet, som tager kommunens anordningar i anspråk och ådrager kommunen utgifter, utan att staten dertill på något sätt bidrager.

Det är emellertid tydligt, att, om man tager hela denna fråga i sin stora omfattning, man naturligen kommer att finna, att en sådan princip, när den skall genomföras, kommer att stöta på många svårigheter.

Herr Redelius framhöll t. ex., huruledes, om statens jernvägar skulle beskattas såsom de enskilda, det skulle blifva en alldeles ofantlig skatt för kommunen. Jag vet dock icke, om så skulle blifva förhållandet, såvida man icke betraktar skattefrågan på samma sätt som herr Redelius, nemligen att staten skulle betala

icke endast fastighetsskatt, utan äfven inkomstskatt. Det torde måhända gifvas något annat sätt att lösa frågan om beskattning af en sådan verksamhet som jernvägsdrift.

Hvad vidare riksbanken beträffar, så är det utom all fråga, att äfven der kommer att göra sig gällande en massa omständigheter, till hvilka man måste taga hänsyn, men det synes mig, att, äfven om all möjlig hänsyn tages till alla särskilda fall, man icke kan draga den slutsats, att afdelningskontoren skola helt och hållet fritagas från hvarje kommunalskatt.

Det är emellertid tydligt, såsom motionären äfven antyder, att denna fråga icke kan lösas förr, än den varit föremål för utredning.

Nu har utskottet såsom motiv, hvarför det hemställt om afstyrkande af herr Sahlins motion, framhållit, att frågan om i hvilken grad staten skall bidraga till bestridande af de kommunala utgifterna i de kommuner, der staten utöfvar verksamhet, kan och bör vara föremål för kommunalskattekomiténs utredning.

Jag kan nu säga, likasom äfven motionären framhållit, att denna fråga redan varit föremål för behandling inom komitén. Motionären yttrade, att, enligt de upplysningar, han erhållit, komitén slagit sig på frågan, men stött på svårigheter och dervid uppgifvit allt allvarligt försök att lösa densamma. Ja, det förhåller sig så med alla frågor, som hittills varit föremål för komiténs behandling. Det är på samma sätt med många andra frågor, så att härutinnan står denna fråga alldeles icke isolerad, utan detsamma gäller om allesammans. För öfrigt är det tydligt, att, då komitén varit i verksamhet så kort tid som ungefär ett par månader och en sådan mängd frågor der föreligga till behandling och på samma gång frågor af ganska svår art, man ännu icke kunnat skrida till någon allvarlig lösning af någon fråga.

Den egentliga anledningen, hvarför jag begärde ordet, var den, att det synes mig temligen likgiltigt, om kammaren bifaller utskottets betänkande eller herr Sahlins motion, ty jag föreställer mig, att, om herr Sahlins motion blifver af kammaren antagen, det icke skall leda till något annat resultat, än att den begäran om utredning, som motionären framställt, blifver remitterad till kommunalskattekomitén, så att i hvilket fall som helst komitén får att göra med denna fråga. Det finnes emellertid visserligen en omständighet, som talar för att man skall skänka sitt bifall åt herr Sahlins motion, den nemligen om kammarens majoritet anser det önskligt och önskvärdt, att staten bidrager till bestridande af de kommunala utgifterna i de kommuner, der staten tager desammas anordningar i anspråk.

För så vidt kammarens majoritet hyser denna uppfattning, så har den ju nu ett tillfälle att genom bifall till herr Sahlins motion gifva ett uttryck åt en sådan uppfattning.

Herr Ivar Månsson: Herr vice talman! Kammaren torde nog finna, att den nu väckta frågan är en mycket stor principfråga. Det gäller nemligen, om staten för sina inrättningar skall betala inkomstskatt till kommunen eller icke. Vid sådant förhål-

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlægga skatt för egen- dom och rörelse.
(Forts.)

Ang. skyldighet för staten att till kommunen erlægga skatt för egen dom och rörelse.
(Forts.)

lande kunde det nog vara skäl, om kammaren ville allvarligt göra ett uttalande i detta afseende, ty, såsom redan här är nämndt, frågan har varit på tal inom kommunalskattekomitén och der varit föremål för olika uttalanden, men för min del har jag ingalunda funnit, att den rönt sådant motstånd och sådana omöjligheter, som här uttalats. Man ville blott likasom i så många andra frågor, som föreligga till komiténs behandling, tänka på saken och för sig själf öfverväga, huru den föreslagna förändringen skulle komma att verka. Säkert är, att frågan icke inom komitén mottagits med någon missympati, utan tvärtom. Så har jag åtminstone uppfattat de inom komitén angående denna fråga gjorda uttalanden.

Nu skulle jag, såsom jag ser saken, mycket väl kunna nöja mig med lagutskottets resonnement, för så vidt det förekommer på *sista* sidan af betänkandet, men när det polemiserar på sid. 13, så är jag rädd för det. Der göras alla möjliga undantag från den regel, som det enligt min tanke uppställt på sid. 14. Der talas det om, att, när staten drifver en affär för egen räkning, staten skall betala skatt, men endast i den mån staten deraf drager någon vinst. Utskottet går igenom en mängd saker, som det *icke* anser att staten skall betala skatt för, men det synes mig, att det sedan blir ganska få ting qvar, som blifva fria för utgörande af en dylik beskattning.

Om man tänker sig, att staten drifver en stor gevärsstillverkningsrörelse på ett ställe och har en ofantligt stor fabrik, vid hvilken sysselsättes ett stort antal arbetare, samt att staten derigenom befolkar kommunens kyrkor, skolor och fattighus o. s. v., kan det vid sådant förhållande verkligen vara skäl att befria staten från att betala till kommunen? Jag kan för min del icke anse detta vara riktigt. Detsamma är förhållandet, då staten drifver en jernvägsrörelse, hvarpå den skördar stora inkomster. Vi se, hvilka stora summor staten tager in på sin jernvägsdrift, och det kan i en kommun ligga två å tre stora jernvägsstationer, vid hvilka det finnes en ofantligt stor mängd folk, och hvarigenom den arbetande personalen fyller kommunens kyrkor, skolor och fattighus och förorsakar kommunen många utgifter för sin fattigförsörjning o. s. v. Kan det verkligen vara skäl, att staten i dylika fall helt och hållet befrias från att deltaga i kommunens utgifter? Jag kan icke anse, att så är, och vi hafva nog hemma hos oss sett, hvilka följder detta medför. Vi hade Vestkustbanan, som var ett enskildt företag. Staten inlöste den, och all den inkomst, kommunen förut erhöill från denna bana, har med ens försvunnit, sedan staten blef dess egare. Ja, det kan ju vara godt och väl med den saken, om man anser den vara rättvis. Men hvarför bör icke staten lika så väl som den enskilde, i synnerhet när det gäller affärer, beskattas för vinsten. Landskrona—Engelholms jernvägsbolag dref äfven affär, innan staten löste in jernvägen, men det var en sådan bana, som *icke* gick med vinst, och den bidrog därför icke med ett öre till kommunens utgifter. Jag anser således, att, när staten drifver en rörelse, som lemnar en bestämd vinst, den också bör skatta till kommunen för denna vinst.

Jag skulle, såsom jag nämnt, varit nöjd med och tacksam för utskottets uttalanden i denna sak, om det stannat vid hvad det sagts på sid. 14 och låtit bli att polemisera såsom det gjort på föregående sida. Ty der har det tagit från komitén möjligheten att vidtaga åtgärder, der det vore skäl att göra det. Jag tror nog, att, på sätt herr Husberg resonerat i sin reservation, man skulle kunna komma till en lycklig lösning af frågan. Men jag tycker, att man icke bör stanna dervid, utan anser, att man bör just på grund af hans motiv bifalla motionen.

Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
munen erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

Herr vice talman! Det är här icke fråga om annat än en utredning, i hvad mån det kan vara skäl, att staten betalar skatt till kommunerna för sin inkomstgifvande rörelse, och det synes mig därför, att kammaren icke bör stänga vägen för en sådan utredning. Derfor anhåller jag att, med herr Husbergs motivering såsom grund, få yrka bifall till motionärens skrivelseförslag.

I detta yttrande instämde herrar *Almqvist* och *Persson* i Killebäckstorp.

Herr Ohlsson i Vexjö: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig fästa uppmärksamheten på en enda synpunkt, en enda omständighet, som hittills icke blifvit berörd, men som i detta sammanhang synes mig vara förtjent af särskildt beaktande.

Det låter sig tydligtvis icke förnekas, att, om i ett land både statsbeskattningen och kommunalbeskattningen äro ordnade efter moderna skatteprinciper, sådana som de af motionären antyddas, i Preussen nyligen genomförda, kraftiga skäl tala för att statens skattskyldighet gent emot kommunen i väsentlig mån utsträcker. Men så länge förhållandena äro ordnade såsom i vårt land, der de direkta statsskatterna utgöra en försvinnande liten del af statens inkomster, under det att konsumtions- och de indirekta statsskatterna utgöra hufvudsaken, innebär i själfva verket motionärens förslag i sina konsekvenser ett steg till lindring af de direkta skatterna (kommunalskatterna) medelst ökad anlitande af de indirekta skatterna (statsskatterna). Ett sådant steg tror jag väl icke, att denna kammare skall finnas benägen uttala sig för, annat än i sammanhang med beslut om förhöjda och mera effektiva direkta statsskatter. Ser man motionärens förslag, sådant det här, i och för sig och isoleradt, föreligger, är det enligt min tanke ett reaktionärt förslag och följaktligen icke, såsom det möjligtvis kan synas, af liberal innebörd.

Jag tillåter mig också, då motionären i förevarande fall åberopar sig på förhållandena i Preussen, påpeka, att kommunalbeskattningen der ordnades år 1893; men då var redan — om jag icke missminner mig, två år förut — statsbeskattningen der omreglerad och omdanad. Denna senare ordnades då efter moderna skatteprinciper med ren inkomstskatt, förmögenhetsskatt o. s. v. När man äfven hos oss kommit så långt, att man beträdd den vägen, då, anser jag, kan man mycket väl tänka på realiserandet af vissa af motionärens förslag. Jag finner det emellertid helt

Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

naturligt, att Första Kammaren godkänt detsamma. Ty i den kammaren är nog mången med om att lindra de direkta skatterna medelst ytterligare anlåtande af de nuvarande indirekta skatterna. Men denna kammare kan väl knappast, efter de uttalanden, som här många gånger blifvit i motsatt riktning gjorda, vilja nu uttala sig i motionärens syfte. Praktiskt sedt, tror jag visserligen, att det kan vara alldeles likgiltigt, om kammaren godkänner motionen eller utskottets hemställan. Ty såsom vi hört af en ledamot utaf kommunalskattekomitén, kommer frågan i allt fall att der behandlas. Den finnes, om jag icke är allt för illa underrättad, upptagen på denna komités promemoria. Jag anser dock, att denna kammare handlar klokast och försigtigast, om den nu icke gör ett positivt uttalande i sjelfva sakfrågan, utan låter dermed anstå, tills denna fråga framkommer i samband med frågan om förhöjda direkta statsskatter.

Vid sådant förhållande och på af mig nu angifna skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Herr vice talman, mina herrar! Utskottet yttrar på sid. 12 i föreliggande betänkande: "Den grundsatsen må, enligt utskottets mening, för ingen del lemnas ur sigte, att staten i sin verksamhet för egna ändamål kan hafva berättigadt anspråk på att ej hämmas af band eller tyngas af utgifter, pålagda med uteslutande hänsyn till en eller flera korporationers inom staten intressen. Smärre intressen böra alltså i fall af kollison vika för hänsynen till statens egna syften." — För så vidt jag kunnat utgrunda meningen med detta stycke, skulle den väl vara, att ett företag, som är till det helas nytta, icke får hindras genom hänsyn till ett privat, i detta fall en kommuns intresse. Derom är jag fullkomligt ense med utskottet. Men lika visst synes det mig, att, om ett företag är till det helas gagn, det är en obillighet, att en del af folket för den sakens skull skall tyngas mera än den öfriga. Är det till det helas båtnad, gäller det ett *allmänt* intresse, då må också hela folket bidraga dertill. Men genom det nuvarande förhållandet kan för ett sådant allmänt intresse en kommun komma att tyngas hårdare än det öfriga landet. Härpå vill jag andraga ett exempel. Antag, att det inom en kommun finnes en stor industriell anläggning, som är i enskild ego. Den gifver kommunen goda kommunalinkomster, och kommunen ordnar sin budget derefter. Så öfvertager staten den, och då mister kommunen sitt bidrag. Nu vill jag fråga: har icke denna kommun derigenom fått en tunga framför öfriga kommuner, i det den mist en inkomst, och detta ej till nytta för sig, utan för det hela? Jag kan icke finna, att detta är rättvist.

Huru nu frågan skall ordnas, det är en mycket svår sak, och motionären har icke heller sjelf bestämdt sagt något härom. Han har endast begärt en utredning. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke anse annat, än att motionen är fullt berättigad.

Herr Ohlson från Vexjö försökte med ett argument, som jag tyckte vara ett argumentum ad homines, öfvertyga denna kam-<sup>Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
mun erlægga
skatt för egen-
dom och
rörelse
(Forts.)</sup>mare om, att den icke borde gå med på motionen. Han ville vädja till det missnöje, som på många håll finnes med det nuvarande bevillningssystemet, och ansåg, att vi borde vänta med denna fråga, till dess vi fått en förnuftig bevillning. Men, mina herrar, vi hafva ju nu en komité, som skall afgifva förslag till en förnuftig bevillning, och då är det väl skäl, att denna fråga också tages i betraktande af denna komité. Jag kan för öfrigt icke finna, att de indirekta skatterna skulle vara ett bestämdt hinder för det allmänna att göra rättvisa åt kommunerna. I Preussen, der det också finnes indirekta skatter, har staten kunnat göra rättvisa mot kommunerna.

Herr von Friesen sade, att i berörda hänseende icke anförts några klagomål från Tumba. Det tror jag nog. Det är helt naturligt, att kommunen der icke har skäl till missnöje, då Tumba själf bekostar sina skolor och sin fattigvård. Vilja de statens inrättningar, som finnas inom de olika kommunerna, på samma sätt själfva sköta sina kommunala angelägenheter, ja, då förfaller naturligtvis det berättigade i denna motion.

Herr Fredholm, som för öfrigt tycktes vara gynsamt stämd mot motionen, ansåg, att det vore temligen oviktigt om den bifölles eller icke. Jag ber då att få erinra, att, som Första Kam-maren redan bifallit motionärens förslag, detta, om denna kam-mare nu äfven bifaller det, blifver ett Riksdagens beslut. Och resultatet häraf blifver, att frågan remitteras till kommunalskatte-komitén, som då naturligtvis får en helt annan anledning att taga den om hand, än den annars skulle hafva.

Jag anhåller om bifall till motionen.

Herr Folke Andersson: Den fråga, som nu föreligger, är af ganska stor vikt, och vi böra därför noga tänka oss för, innan vi handla. Vi stå vid skiljovägen, eftersom det här gäller att införa en ny princip. Förut har nemligen staten för sina egendomar och anläggningar varit fri från utskylder, men nu vill man slå in på den bogen, att den i likhet med andra skall betala skatt till kommunen.

Utskottet har visserligen i vissa fall gifvit motionären rätt, och Kongl. Maj:t har själf till denna Riksdag aflåtit proposition derom, att de jordaköp, som göras för statens räkning, skola, der de användas för skogsodling, få af kommunerna beskattas. Utskottet har också erkänt, att, då det gäller vägunderhållet, staten bör bidraga, men utskottet har icke kunnat följa motionären i hela hans åskådning.

Hvad särskildt beträffar frågan om statsjernvägarne och skyldigheten för staten att för den vinst, staten af dem erhåller, låta sig beskattas lika så väl som enskilde beskattas för af dem inne-hafda jernvägar, så skall jag försöka visa, att sådant icke vore rättvist. Man måste nemligen, såsom förut sagts, erkänna, att de orter, genom hvilka staten drager sitt jernvägsnät, anse detta för

Ang. skyldig-
het för staten
att till kom-
munen erlägga
skatt för egen-
dom och
rörelse.
(Forts.)

en stor förmån, eftersom andra, som sjelfva få bygga sina jernvägar och därför ådraga sig stora skulder, ingenting hellre skulle önska, än att staten byggde åt dem. Om t. ex. en jernväg drages genom en kommun och inom denna förläggas en eller kanske två stationer, så komma stationsinspektorer och banbetjening, som busätta sig inom kommunen, att i icke ringa mån få bidra till kommunens utgifter, och därför måste det på denna grund anses såsom en förmån för kommunen, att jernvägen drages genom densamma, oafsedt den direkta nytta, som jernvägen medför såsom kommunikationsmedel. En annan socken åter, der man äfven önskar få en jernväg, måste till äfventyrs sjelf bekosta dess anläggande och har derefter att för all framtid bestrida dess underhåll. Nu åsyftar man således, att den förra kommunen äfven skulle få inkomst från staten, för att kommunen fått sin jernväg. Kan detta vara rätt?

Det har talats om, att kommunerna skulle få ökade bördor derigenom, att deras skolor och fattigvård skulle betungas. Detta kan ju i viss mån vara sant med afseende på skolorna, men till dessa erhållas ju bidrag från de personer, som bo inom kommunen, och hvad fattigvården beträffar, tror jag, att staten pensionerar sina tjänstemän, så att den kommunala fattigvården härigenom skulle föga betungas. Således synes mig detta skäl böra förfalla.

Hvad industrien beträffar, kan ju det förevarande förslaget möjligen ha skäl för sig, derest nemligen staten frambringar mer, än den sjelf behöfver, och sålunda har någon inkomst af sin tillverkning. Men staten befinner sig ju i en särskild undantagsställning. Den verkar ju för ett statsändamål, som är allmänt och gemensamt för alla. Skulle då staten beskattas inom en kommun, der han utöfvar en verksamhet till allas fördel? Nu kan man säga, att denna verksamhet vållar utgifter för kommunen, men jag hemställer till de herrar, som påstått detta, om icke kommunen också har motsvarande förmåner. Jag anför som ett exempel Åkers krutbruk. Der samlas en mängd personer, och ortens befolkning har der afsättning för sina produkter, på samma gång som fyrktalet inom kommunen ökas. Jag tror icke, att man kan anse en dylik anläggning vara särdeles betungande, om man ser rätt på saken.

Hvad riksbanken beträffar, har herr von Friesen så tydligt redogjort för förhållandena med densamma, att det torde vara bäst att lägga det skälet å sido. Denna bank verkar ju för ett särskildt ändamål och tjänar, om jag så får säga, såsom förlagsbank för öfriga banker, eller liksom posten tjänar allmänheten. Derom torde alla kunna vara ense. Hvad beträffar motionärens yttrande, att i Preussen statsbanken vore beskattad, har herr von Friesen redan påpekat, att der finnes ingen statsbank, utan den preussiska banken är en aktiebank. Icke heller detta resonnement torde sålunda hålla streck.

Jag håller dessutom före, att de missförhållanden, som här påpekats och som af utskottet erkänts, komma att tagas under ompröfning af den komité, som är tillsatt för att söka utreda, om

kommunalbeskattningen kan byggas på annan grund än bevillningen m. m.

Då vi inom utskottet hyllat denna uppfattning, ha vi icke kunnat tillstyrka motionärens framställning, utan hemställt om afslag å densamma, och får jag därför nu anhålla, att denna utskottets hemställan måtte af kammaren bifallas.

Ang. skyldighet för staten att till kommun erlagga skatt för egendom och rörelse. (Forts.)

Herr Redelius: Det har sagts, att hänsyn borde tagas till de utgifter, som staten kan tillskynda en kommun genom att der anlägga en jernvägsstation eller utöfva annan industriell verksamhet. Jag ber då få säga, att man också bör taga hänsyn till det ökade värde, som staten tillför en kommun genom att derstädes anlägga en jernvägsstation. Jag känner mer än en dylik kommun, och herrarne känna nog äfven flera sådana, der jordbruk, vattenfall och andra egendomar mer än fördubblats i värde genom en stations förläggande inom kommunen, som på detta sätt gjort en högst betydlig vinst. Om man skulle göra upp debet och kredit mellan staten, såsom innehafvare af en viss jernvägsstation, och den kommun, der stationen är belägen, samt dervid föra staten till nackdel de förökade kostnader, som kommunen kan komma att vidkännas på grund af statens mellankomst, och å andra sidan föra staten till godo de förmåner, som bereds kommunen, så synes det mig mycket sannolikt, att åtminstone i en mängd fall staten snarare skulle kunna göra anspråk på fordran än vara skyldig att lemna någon ersättning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Fredholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att bemöta något af hvad herr Ohlsson från Vexjö hade att anföra.

Herr Ohlsson, som låtit anteckna, att han icke deltagit i ärendets behandling inom lagutskottet, stälde sig emellertid på en ståndpunkt, som icke skilde sig från lagutskottets, annat än så till vida — såvidt jag kunde förstå — att han ännu kraftigare än lagutskottet påyrkar, att staten icke bör deltaga i bestridandet af de kommunala utgifterna.

Herr Ohlsson sade, att så som skatteväsendet nu är ordnad, skulle motionärens förslag vara reaktionärt, och han ville söka visa detta genom att frambålla, att om staten skulle bidra till kommunernas utgifter på alla de ställen, der staten utöfvar någon verksamhet, skulle det för staten i dess helhet medföra ökade utgifter. För dessa ökade utgifter skulle staten nödgas bereda sig ersättning genom större inkomster, och då inkomsterna numera tillflyta staten hufvudsakligen på den indirekta beskattningens väg, så skulle derigenom tungan på rikets inbyggare ökas. Ja, må detta sista vara en sanning — deruti kan jag gifva honom rätt — men icke mindre visst är, att denna statens skattepligt till kommunerna för betäckandet af de utgifter, staten ådrager dem, skulle borttaga mycket af den orättvisa, som nu existerar,

Ang. skyldig- i det att somliga kommuner få bidraga till bestridande af stats-
het för staten utgifterna mer än andra. Den orättvisan skulle förfalla.

att till kom- För öfrigt skulle äfven en del af den med den indirekta be-
mun erlägga skattningen förknippade orättvisa, som herr Ohlsson framhöll,
skatt för egen- förfalla — något, som han själf medgaf — derest man ordnade
dom och skatteväsendet efter moderna skatteprinciper. Dessa moderna
rörelse. skatteprinciper äro ju i själfva verket inga andra, än att man i
(Forts.) första rummet skall grunda skattelagstiftningen på rättvisan, och
vidare att skatterna skola träffa alla samhällets individer efter
lika grunder i förhållande till hvars och ens skatteförmåga. Detta
är mycket enkla principer att ställa sig till efterrättelse, och
för min del har jag ingen anledning att icke antaga, att kom-
munalskattekomitén skall komma att ställa sig på den grunden.
I detta sammanhang ber jag få betona, att lika viktigt som det
är, enligt min mening, för att skatterna icke skola vara tryckande,
att de icke äro stora, lika viktigt är det också, att de blifva fördelade
på ett riktigt och rättvist sätt. Fördelningsprincipen är
lika stor och lika viktig, kanske ännu mera betydelsefull än skat-
ternas storlek.

Till att belysa detta ber jag få anföra, att man ju med fog
skulle kunna säga, att då staten betalar skatt till sig själf, är
detta en onödig omväg, eftersom staten då med ena handen gifver,
hvad den tager tillbaka med den andra, och det är mycket
mera plausibelt att säga detta än att resonera såsom här skett
med afseende å statens bidrag till kommunalskatterna. — I och
för sig är tanken nog fullkomligt riktig, men icke så med af-
seende å konsekvenserna. Som bekant, betalar ju staten tull för
de varor, som för statens räkning införas i landet, och dessa tull-
afgifter inflyta åter i statens egen kassa, och detta kan man ju
anse ingenting annat vara än att flytta penningarne från en
fickan till den andra. Men det vigtiga härvidlag är det, att om
staten skulle fritagas från att betala tull, så skulle i fråga om
statens beställningar landets egna näringsidkare med afseende på
dem komma i en ogynnsammare ställning gent emot utländingar,
än som är fallet, om staten betalar tull. Detta är en ganska
viktig konsekvens af att man tager ut tullafgifter äfven af staten.
Likartade om äfven andra följder härflyta ur en tillämpning af
den rigtiga principen, att staten med afseende på kommunal-
beskattningen bör lika med andra bidraga till kommunernas utgifter.

Med afseende å hvad herr Redelius nämnde derom, att, med
tagen hänsyn till det ökade värde, som tillflyter en kommuns fa-
stigheter derigenom, att en jernväg drages fram genom densamma,
en jernväg icke bör skatta till kommunen, så ber jag att få på-
peka, att det ena icke kan sägas med nödvändighet böra följa af
det andra. Ty det ökade värdet på fastigheterna kommer visser-
ligen att för dem, som besitta egendom inom kommunen, medföra
en kapitaltillökning. Men en sådan en gång för alla några kom-
munens medlemmar tillfallande kapitalvinst kan icke bereda kom-
munernas öfriga medlemmar någon lindring i utgörandet af deras

kommunala utskylder, hvilka på grund af jernvägens tillkomst måhända komma att ökas.

*Ang. skyldighet för staten att till kommun erlagga skatt för egen-
dom och rörelse.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Omröstning blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som med afslag å hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 30 bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen visade 75 ja, men 78 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om införande af bestämmelse derom, att till justitieombudsman icke skulle kunna väljas någon Konungens eller statens embetsman; och

n:o 2, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 28, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor;

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord från kyrkoherdebostället i Anundsjö församling; och

n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning och disposition af vissa delar af Åsele sockens kyrkplats;

bevillningsutskottets betänkande

n:o 10, i anledning af väckt motion om tull å tack- och barlastjern samt skrot; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckt motion om sådan ändring i gällande konkurslag, att borgenär förhindras att genom uppgifvande af origtig fordran utöfva obehörigt inflytande på konkursförvaltningen;

n:o 32, i anledning af väckt motion angående inskränkning uti den lagstadgade annonseringen beträffande konkurser;

n:o 33, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande legostadga;

n:o 34, i anledning af väckta motioner angående ändring af 17 kap. 3 § rättegångsbalken i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten utelämnas; och

n:o 35, i anledning af väckt motion om tillägg till 16 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

§ 5.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>E. A. Zotterman</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 3 dennes,
„	friherre <i>C. G. R. Cederström</i>	„ 6 „ „ „ 9 „
och	„ <i>C. Rydberg</i>	„ 2 „ „ „ 4 „

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,40 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 4 mars. Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 25 nästlidne februari förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *J. Christerson* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsanslag för utvidgande af en skeppsdocka å Lindholmen vid Göteborg.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 3.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Grosshandlaren Magnus Arhusiander sedan den 1 dennes och tills vidare, i följd af ögonsjukdom, är förhindrad att bevista och deltaga i kammarens arbeten, intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 3 mars 1898.

Y. Ljungberg,

leg. läkare.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen; nemligen:

från statsutskottet:

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar; samt

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godtgörelse till jernvägsstyrelsen för förskottsvis utgifven expropriationsersättning för viss vid Luleå—Gellivare-banan hörande mark; samt

från lagutskottet:

n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till checklag, till lag angående ändrad lydelse af 12 § utsökningslagen och till lag angående ändrad lydelse af 10 § 4 mom. i förordningen om nya utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 10 augusti 1877;

n:o 7, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 10 § handelsbalken;

n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till 15 kap. 18 § kyrkolagen;

n:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till erhållande af kyrklig vigsel i visst fall;

n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anteckning i kyrkobok af utrikes slutna äktenskap;

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen;

n:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om styrkande af hinderslöshet till äktenskap;

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 24 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 26 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lagar angående ändring i vissa delar af förordningarna om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting den 21 mars 1862 samt af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862; samt

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådant detta lagrum lyder enligt förordningen den 2 december 1892;

äfvensom statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse,

n:o 19, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godtgörelse till jernvägsstyrelsen för förskottsvis utgifven expropriationsersättning för viss till Luleå—Gellivare-banan hörande mark.

§ 5.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda proposition angående anvisande af medel till odlingslånefonden, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af statsutskottet.

§ 6.

Föredrogs, men blefvo å nyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 1 och 2.

Vid föredragning dernäst af statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet, begärdes ordet af

Herr vice talmannen Swartling, hvilken yttrade: Herr talman! På samma gång jag anhåller, att detta ärende måtte ytterligare bordläggas, tillåter jag mig hemställa, att detsamma måtte å morgondagens föredragningslista sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Jemte det utlåtandet å nyo bordlades, biföll kammaren den af herr vice talmannen gjorda hemställan.

Föredrogs vidare och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtanden n:is 28, 29 och 30;

bevillningsutskottets betänkande n:o 10; samt

lagutskottets utlåtanden n:is 31, 32, 33, 34 och 35.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af väckt motion om utarbetande af en arrendelag.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. Sandquist* under 14 dagar fr. o. m. den 9 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,⁵¹ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
